

**LIETUVOS RESPUBLIKOS MOBILIZACIJOS IR PRIIMANČIOSIOS ŠALIES
PARAMOS ĮSTATYMO NR. I-1623 PAKEITIMO ĮSTATYMO, LIETUVOS
RESPUBLIKOS KARO PADĖTIES ĮSTATYMO NR. VIII-1721 PAKEITIMO ĮSTATYMO
IR KITŲ KARTU TEIKIAMŲ ĮSTATYMŲ PAKEITIMO ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS**

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymo Nr. I-1623 pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Mobilizacijos įstatymo projektas) parengtas išanalizavus galiojančią, mobilizacijos metu taikytiną teisinį reglamentavimą ir nustačius šiuos trūkumus:

1) nėra aiškos ir efektyvios mobilizacijos valdymo sistemos, apimančios visus mobilizacijos sistemos subjektus;

2) į civilinio mobilizacinio personalo rezervą (toliau – CMPR) įtrauktų asmenų mobilizacinio ir priimančiosios šalies paramos mokymo sistema nėra efektyvi;

3) neišsamus ir kai kuriais atvejais neefektyvus mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai reikalingų išteklių sutelkimo ir panaudojimo reguliavimas;

4) apsunkintos civilinių mobilizacijos institucijų (toliau – CMI) valdomų ir kontroliuojamų ūkio subjektų įtraukimo į mobilizacijos sistemą procedūros.

Dėl šių trūkumų esamas teisinis reguliavimas neužtikrintų sklandaus valstybės pasirengimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramos teikimui.

Mobilizacijos įstatymo projektu siekiama patikslinti mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos teisinį reguliavimą, sukuriant teises prielaidas tinkamam pasirengimui mobilizacijai vykdyti ir priimančiosios šalies paramai teikti, efektyviam ir koordinuotam mobilizacijos vykdymui ir priimančiosios šalies paramos teikimui. Siekiant šio tikslo, Mobilizacijos įstatymo projektu siūloma:

1) nustatyti mobilizacijos valdymo subjektus ir jų kompetenciją;

2) patikslinti CMPR sudarymo ir apskaitos tvarką;

3) nustatyti asmenų, kuriems organizuojami mobilizaciniai ir priimančiosios šalies paramos mokymai, grupes, patikslinti šių mokymų organizavimo ir vykdymo tvarką;

4) pakeisti mobilizacinių išteklių sutelkimo ir panaudojimo reguliavimą;

5) nustatyti CMI valdomų ir kontroliuojamų ūkio subjektų įtraukimą į mobilizacijos sistemą nesudarant su jais sutarčių;

6) atlikti ir kitus pakeitimus: atsisakyti CMI mobilizacijos jungtinio plano; numatyti galimybę mobilizacijos metu taikyti Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymo projekte nustatytas priemones (skirti privalomasias užduotis ūkio subjektams, taikyti supaprastintas valstybės ir savivaldybių turto perdavimo procedūras, į CMPR įtrauktiems asmenims taikyti darbo ir valstybės tarnybos santykių apribojimus, įpareigoti ūkio subjektus, kurių sąrašą tvirtina Vyriausybė, užtikrinti savo veiklos tęstinumą); atlikti redakcinius ir juridinės technikos taisymus.

Rengiant Mobilizacijos įstatymo projektą, taip pat buvo įvertinti Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2017 m. lapkričio 29 d. raštu Nr. 2-4S pateiktoje ataskaitoje „Valstybės, savivaldybių institucijų ir ūkio subjektų pasirengimas individualiai ar kolektyvinei valstybės gynybai“ nurodyti trūkumai.

Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymo Nr. VIII-1721 pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Karo padėties įstatymo projektas) parengtas išanalizavus galiojančią karo padėties metu taikytiną teisinį reglamentavimą ir nustačius jo trūkumus: dabartinis karo padėties metu taikytinas teisinis reglamentavimas yra neišsamus (t. y. tik fragmentiškai reglamentuojami karo padėties metu svarbūs teisiniai santykiai, neapibrėžta valstybės gynybai vadovaujančių asmenų kompetencija, nedetalizuotas ginkluotųjų pajėgų narių teisinis statusas), reglamentavimas neatitinka sistemiškumo principo (t. y. tuos pačius teisinius santykius skirtingai reglamentuoja skirtingi įstatymai, įstatymo dalyku turinčius būti klausimus reglamentuoja įgyvendinamieji teisės aktai). Be to, kai kurios minėto

teisinio reglamentavimo normos neatitinka tarptautinės humanitarinės teisės ar Europos Sąjungos teisės nuostatų. Kitaip tariant, esamas teisinis reguliavimas, kilus poreikiui, neužtikrintų sklandaus valstybės perėjimo iš taikos meto teisinio režimo į karo padėties teisinį režimą, operatyvaus sprendimų priėmimo ir, kiek įmanoma karo padėties meto sąlygomis, sklandžios valstybės institucijų ir ūkio subjektų veiklos.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, Mobilizacijos įstatymo projekto, Karo padėties įstatymo projekto ir kitų kartu teikiamų įstatymų projektų tikslas – sukurti mobilizacijos ir karo padėties metu taikytiną teisinį reglamentavimą, kuris apimtų visas mobilizacijos ir karo padėties metu svarbias valstybės ir visuomenės gyvenimo sritis, numatytų valstybės gynybai vadovaujančių valstybės pareigūnų aiškią kompetenciją, sudarytų prielaidas greitai priimti sprendimus ir būtų suderintas su galiojančių nacionalinių ir tarptautinių teisės aktų nuostatomis.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektų rengimo iniciatorė – Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija.

Karo padėties teisinį reguliavimą nustatantiems įstatymų projektams rengti Ministro Pirmininko pavedimu Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2015 m. balandžio 10 d. įsakymu Nr. V-363 „Dėl tarpinstitucinės darbo grupės Lietuvos Respublikos karo padėties įstatymo pakeitimo įstatymo projektui parengti sudarymo“ buvo sudaryta tarpinstitucinė darbo grupė.

Mobilizacijos teisinį reguliavimą nustatantiems įstatymų projektams parengti Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2018 m. birželio 11 d. įsakymu Nr. V-558 „Dėl Darbo grupės Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymo pakeitimo įstatymo projektui parengti sudarymo“ buvo sudaryta darbo grupė.

Įstatymų projektų tiesioginiai rengėjai – Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos Teisės departamento (direktorė Judita Nagienė, tel. (8 5) 273 5545, el. p. judita.nagiene@kam.lt) Teisėkūros skyriaus patarėjas Tomas Vainius, tel. (8 5) 263 5908, el. p. tomas.vainius@kam.lt, ir Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie Krašto apsaugos ministerijos (direktorius Virginijus Vitalijus Vilkelis, tel. (8 5) 210 3881, el. p. virginijus.vilkelis@kam.lt) Mobilizacijos skyriaus (vedėjas Arūnas Pudžemis, tel. (8 5) 265 7426, el. p. arunas.pudzemis@kam.lt) patarėja Justina Januškienė, tel. 8 708 84 717, el. p. justina.januskiene@kam.lt.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Galiojančiame Lietuvos Respublikos mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatyme (toliau – Mobilizacijos įstatymas) su mobilizacijos valdymu susiję įgaliojimai yra numatyti Mobilizacijos departamentui. Vadovaujantis Mobilizacijos įstatymo 8 straipsnio nuostatomis, Mobilizacijos departamentas yra atsakingas už mobilizacijos valdymą ir mobilizacijos vykdymo administravimą – jis koordinuoja CMI ir ūkio mobilizacijos subjektų pasirengimą veikti mobilizacijos metu, CMI mobilizacijos planų vykdymą paskelbus mobilizaciją, valstybinių mobilizacinių ir (ar) priimančiosios šalies paramos teikimo užduočių atlikimą, CMI sudarytų mobilizacinių ir priimančiosios šalies paramos teikimo sutarčių vykdymą bei priimančiosios šalies paramos teikimą (Mobilizacijos įstatymo 8 straipsnio 2 dalies 4–6 ir 13 punktai). Pažymėtina, kad toks mobilizacijos valdymo modelis, kai už mobilizacijos valdymą valstybėje yra atsakinga tik viena institucija ir nėra numatytas kitų mobilizacijos sistemos subjektų dalyvavimas sprendžiant esminius su mobilizacijos valdymu susijusius klausimus, neužtikrina efektyvaus ir kokybiško mobilizacijos valdymo tiek instituciniu, tiek tarpinstituciniu lygmenimis.

Vadovaujantis Mobilizacijos įstatymo 15 straipsnio nuostatomis, į CMPR yra įrašomi Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministras, viceministras, ministerijos kancleris, Mobilizacijos departamento direktorius, kiti krašto apsaugos sistemos institucijų, įstaigų vadovai, CMI ir ūkio mobilizacijos subjektų vadovai, tačiau nenumatytas kitų svarbias vadovaujamas pareigas einančių asmenų (kitų ministerijų viceministrų, kanclerių) įtraukimas. Pažymėtina, kad minėtas pareigas einančių asmenų sprendimai gali turėti reikšmingos įtakos valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų tinkamam pasirengimui mobilizacijai ir jos vykdymui, todėl jiems, kaip ir kitiems į CMPR

įtrauktiems asmenims, turėtų būti taikomi aukštesni atsakomybės standartai, turėtų būti užtikrinamas jų rengimas veikti mobilizacijos metu.

Atsižvelgiant į tai, kad Mobilizacijos įstatymas nenustato jokių kriterijų, kuriais vadovaujantis į CMPR įtraukti asmenys būtų atrenkami dalyvauti mobilizaciniame ir (ar) priimančiosios šalies paramos mokymuose, tampa sudėtinga užtikrinti tinkamą asmenų pasirengimą veikti mobilizacijos metu ir (ar) teikiant priimančiosios šalies paramą. Siekiant užtikrinti sklandų mobilizacijos vykdymą ir (ar) priimančiosios šalies paramos teikimą, pirmiausia turėtų būti užtikrinamas asmenų, einančių vadovaujamas pareigas ir pareigas, susijusias su veiksmų organizavimu, koordinavimu ir kontrole, sprendimų priėmimu ir pan., rengimas, o asmenų, kurių mobilizacijos metu ir (ar) teikiant priimančiosios šalies paramą vykdomos funkcijos iš esmės nesiskirtų nuo kasdien vykdomų įprastų funkcijų, rengimas nėra tikslingas.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Mobilizacijos įstatyme numatyta tik priimančiosios šalies paramai teikti reikalingų išteklių apskaita. Vadovaujantis Mobilizacijos įstatymo 17 straipsnio nuostatomis, informacija ir duomenys apie priimančiosios šalies paramai teikti reikalingus išteklius kaupiami Priimančiosios šalies paramos kataloge, kurį tvirtina ir jo rengimo tvarką nustato krašto apsaugos ministras, o mobilizacijai reikalingi ištekliai nėra apskaitomi.

Pažymėtina ir tai, kad mobilizacinių išteklių sutelkimas, taikant turto laikinąjį paėmimą ar rekviziciją, yra apsunkintas reikalavimo laikinai paimamą ar rekvizuojamą turtą numatyti mobilizacijos planuose (Mobilizacijos įstatymo 23 straipsnio 5 ir 6 dalys). Toks iš esmės biurokratinis reikalavimas riboja efektyvų reikiamų išteklių sutelkimą, nes mobilizacijos metu atsiradus poreikiui paimti turtą, kuris iš anksto nebuvo numatytas mobilizacijos planuose, visų pirma reiktų atlikti šių planų pakeitimą.

Kalbant apie mobilizacinius išteklius, paminėtina ir tai, kad Mobilizacijos įstatyme nėra aptartas išteklių, į kuriuos pretenduotų keli mobilizacijos sistemos subjektai (pvz., tas pats turtas gali būti reikalingas savivaldybei, įgyvendinant jai skirtą valstybinę mobilizacinę užduotį, ir Lietuvos kariuomenei, įgyvendinant ginkluotųjų pajėgų mobilizacijos plane numatytas priemones), panaudojimo klausimo sprendimas – neaišku, kuriam subjektui ir kieno sprendimu atitinkami ištekliai būtų skiriami.

Vadovaujantis Mobilizacijos įstatymo nuostatomis, ūkio subjektai į mobilizacijos sistemą įtraukiami tik sutartiniu pagrindu – sudarant su jais mobilizacinio užsakymo ir (ar) priimančiosios šalies paramos teikimo sutartis.

Paminėtina ir tai, kad dabartinis mobilizacijos metu taikytinas teisinis reglamentavimas nustato administracinę atsakomybę už valstybinių mobilizacinių užduočių, priimančiosios šalies paramos teikimo užduočių, mobilizacinių nurodymų ar nustatytos tvarkos rengiantis mobilizacijai ar priimančiosios šalies paramai teikti nevykdymą bei nustatytos tvarkos vykdant mobilizaciją ar demobilizaciją, teikiant priimančiosios šalies paramą pažeidimą, tačiau nenumato atsakomybės už konkrečių veiksmų neatlikimą (pvz., privalomųjų darbų ir privalomųjų užduočių nevykdymą ar netinkamą vykdymą; nurodymų užtikrinant privalomųjų užduočių atlikimą nevykdymą ar netinkamą vykdymą; neatvykimą į darbą, nebuvimą darbe, atsisakymą dirbti ar netinkamą funkcijų vykdymą mobilizacijos metu ir pan.).

Dabar galiojančios karo padėties metu taikytinos pagrindinės nuostatos yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos karo padėties įstatyme, Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatyme, Mobilizacijos įstatyme, Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatyme. Atskirus teisinius santykius karo padėties metu reglamentuojančios nuostatos yra įtvirtintos ir kituose įstatymuose. Taigi karo padėties teisinis reguliavimas yra kompleksinis, apimantis įvairių, karo padėties metu svarbių sričių reglamentavimą ir specialių taisyklių minėtai situacijai sukūrimą. Kartu akcentuotina, kad tiems teisiniams santykiams, kuriems reglamentuoti teisės aktuose nėra numatyta specialių taisyklių, taikytinų karo padėties metu, taikomas taikos metu galiojantis teisinis reglamentavimas.

Karo padėties įstatymas numato karo padėties įvedimo ir atšaukimo tvarką, piliečių ir užsieniečių teisių ir laisvių ribojimus, privačių ūkio subjektų ir valstybės bei savivaldybės institucijų veiklos ypatumus. Įstatyme įtvirtintas karo komendantų institutas, reglamentuojama ikiteisminio

tyrimo atlikimo tvarka, teismų sistemos pertvarkymas, karo lauko teismų steigimas ir bylų nagrinėjimas juose, karinis patruliavimas, gyventojų evakavimas, rekvizicija ir (ar) laikinasis paėmimas.

Karo padėties įstatymas numato, kad ginkluotąsias pajėgas sudaro Lietuvos kariuomenė, Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Valstybės sienos apsaugos tarnyba), Vadovybės apsaugos departamentas prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Vadovybės apsaugos departamentas), Viešojo saugumo tarnyba prie Vidaus reikalų ministerijos (toliau – Viešojo saugumo tarnyba), koviniai Lietuvos šaulių sąjungos būriai ir koviniai piliečių ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo (partizanų) vienetai.

Pažymėtina, kad Karo padėties įstatyme numatyti piliečių ir užsieniečių teisių ir laisvių ribojimai visų pirma vertintini kaip žmogaus teisių ir laisvių ribojimai; nuostatos, leidžiančios asmens būste apgyvendinti karius, įrengti karinės paskirties objektus, remiantis tarptautinės humanitarinės teisės normomis, padaro tokius asmens būstus teisėtais kariniais taikiniais ir sukelia neproporcingą pavojų tiesiogiai nedalyvaujančių kariniuose veiksmuose ir nenaudojančių jėgos civilių asmenų gyvybei.

Atsižvelgiant į tai, kad nuostatos dėl atvykimo į Lietuvos Respubliką priimtos 2000 m., kai Lietuva nebuvo nei Europos Sąjungos narė, nei prisijungusi prie Šengeno erdvės, ir nuo to laiko nekeistos, jos yra nesuderintos su Europos Sąjungos teisėje įtvirtintu laisvo asmenų judėjimo principu ir Šengeno *acquis* nuostatomis.

Lietuvos Respublikos Vyriausybei suteikiama teisė visų nuosavybės formų įmonėms, įstaigoms ir organizacijoms nustatyti privalomuosius darbus ir užduotis, paskirti į minėtas įmones, įstaigas ir organizacijas atstovus nustatytų privalomųjų darbų ir užduočių įvykdymui užtikrinti. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nėra įvardyta minėtų atstovų atrankos, skyrimo, atstovų teisių nustatymo tvarka. Karo padėties įstatymas taip pat suteikia teisę Vyriausybei nustatyti ūkio subjektams įpareigojimus gaminti ar prekiauti tam tikromis prekėmis arba priešingai – nutraukti tam tikrų prekių gamybą ar prekybą. Pažymėtina, kad Vyriausybei suteikiama teisė riboti tik prekių gamybą ir prekybą, tačiau įgaliojimai kontroliuoti ar riboti ūkio subjektų vykdomą paslaugų teikimą nėra numatyta.

Taip pat akcentuotina, kad, be vienintelės nuostatos, pasakančios, kokios institucijos ginkluotųjų pajėgų vado sprendimu priskiriamos ginkluotosioms pajėgoms, galiojančio Karo padėties įstatymo nuostatos iš esmės nereglamentuoja ginkluotųjų pajėgų sudėties, ginkluotąsias pajėgas sudarančių institucijų struktūros pokyčių įvedus karo padėtį, ginkluotųjų pajėgų narių teisinio statuso, jiems suteikiamų garantijų ir tiesiogiai neleidžia suprasti, kas yra laikomi ginkluotųjų pajėgų nariais.

Pažymėtina, kad, įvedus karo padėtį, valstybės ir savivaldybės institucijų ir įstaigų veikla būtų pertvarkoma siekiant užtikrinti gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų atlikimą. Seimui, Respublikos Prezidentui, Vyriausybei suteikiami įgaliojimai ministerijoms, kitoms valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms pavesti tokias funkcijas, kurios yra numatytos mobilizacijos planuose arba būtinos karo padėties sąlygomis.

Karo padėties įstatyme įtvirtintas ir tik fragmentiškai reglamentuojamas karo komendanto, skiriamo ginkluotųjų pajėgų (kariuomenės) vado, veikiančio apskrityse, institutas. Vis dėlto karo komendantų teisinis statusas, kompetencija, reikalavimai asmeniui, kuris gali būti paskirtas karo komendantu, įstatyme nėra apibrėžti. Be to, nuostatos, susijusios su karo komendanto veiklos teritorija, buvo priimtos dar tuo metu, kai apskritys veikė kaip administraciniai vienetai, kuriuose buvo įkurtos ir veikė apskričių administracijos. Šiuo metu likus tik apskritims kaip teritoriniams vienetais, nebetikslinga sieti karo komendanto veiklos vykdymo su apskritimi kaip teritorija, neturinčia vieno administracinio centro.

Dabar galiojančios Karo padėties įstatymo nuostatos numato, kad, ikiteisminio tyrimo įstaigoms negalint atlikti pavestų funkcijų, šias funkcijas atlieka karo policija (atkreiptinas dėmesys, kad pagal Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso (toliau – BPK) 165 straipsnio 1 dalį karo policija pati yra ikiteisminio tyrimo institucija) ar karo komendanto paskirti asmenys. Taip pat, nors numatyta, kad BPK nustatyti terminai netaikomi, tačiau nereglamentuojama, kokiais terminais atliekamas ikiteisminis tyrimas. Pažymėtina, kad Karo padėties įstatymo nuostata, leidžianti ikiteisminį tyrimą koordinuoti ikiteisminio tyrimo teisėjui, kai prokuroras negali jo organizuoti,

galimai prieštarauja Konstitucijai (118 straipsnis). Nurodytina ir tai, kad Karo padėties įstatymo nuostatos numato specialius reikalavimus asmens gynėjui ikiteisminiame procese ir bylą nagrinėjant teisme: ikiteisminio tyrimo metu įtariamąjį gali ginti paskirtas asmuo, jei įmanoma, turintis aukštąjį išsilavinimą, o nagrinėjant baudžiamąją bylą teisme – asmuo, turintis teisinį išsilavinimą. Akcentuotina, kad tokios nuostatos neatitinka Europos Sąjungos teisėje įtvirtintos pareigos valstybėms narėms užtikrinti, kad įtariamieji ir kaltinamieji turėtų teisę turėti advokatą tokiu laiku ir būdu, kad atitinkami asmenys galėtų praktiškai ir veiksmingai pasinaudoti savo teisėmis į gynybą.¹

Karo padėties įstatymas numato, kad karo padėties metu veikia pagal Lietuvos Respublikos teismų įstatymą įsteigti teismai, taip pat Respublikos Prezidento tam tikrų kategorijų byloms (nusikaltimams žmoniškumui ir karo nusikaltimams, nusikaltimams Lietuvos valstybės nepriklausomybei, teritorijos vientisumui ir konstitucinei santvarkai, nusikalstamoms veikoms krašto apsaugos tarnybai, nusikalstamoms veikoms, kurias padarė kariai, nusikalstamoms veikoms, kurios padarytos kariams) nagrinėti įsteigti karo lauko teismai. Reglamentuotas baudžiamųjų bylų nagrinėjimas karo lauko teismuose: bylos nagrinėjamos BPK nustatyta tvarka, įtvirtinta bendroji taisyklė, kad baudžiamąsias bylas dėl sunkių ir labai sunkių nusikaltimų nagrinėja trys teisėjai, kitas bylas – vienas teisėjas, karo lauko teismai baudžiamąsias bylas nagrinėja kaip pirmoji instancija, karo lauko teismų nuosprendžiai įsiteisėja nuo jų priėmimo ir gali būti skundžiami kasacine (praleidžiant bylos nagrinėjimą apeliacinėje instancijoje) tvarka Lietuvos Aukščiausiam Teismui.

Paminėtina, kad Karo padėties įstatymas numato, jog sudaromas saugotinių objektų sąrašas, ginkluotųjų pajėgų vado sprendimu gali būti įvedamas karinis patruliavimas viešajai tvarkai užtikrinti ir teisės pažeidimų prevencijai vykdyti, taikomos civilinės saugos priemonės.

Akcentuotina, kad įvedus karo padėtį, vadovaujantis Karo padėties įstatymo nuostatomis, skelbiama ir vykdoma mobilizacija. Kitaip tariant, karo padėties metu taikomos visos Mobilizacijos įstatyme numatytos priemonės. Skelbiant mobilizaciją ar įvedant karo padėtį, įvertinus susiklosčiusias aplinkybes, turėtų būti sprendžiama ir dėl nepaprastosios padėties, jei tokia buvo paskelbta, atšaukimo.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siekiant užtikrinti efektyvų ir koordinuotą mobilizacijos procesų valdymą, ***Mobilizacijos įstatymo projektu*** siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 21 straipsnyje nustatomi mobilizacijos valdymo subjektai (Valstybės mobilizacijos operacijų centras (toliau – VMOC) ir CMI mobilizacijos operacijų centrai) ir jų kompetencija.

Numatoma, kad VMOC sudarys ir jo nuostatus tvirtins Vyriausybė ar jos įgaliota institucija (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 21 straipsnio 2 dalis). Šis centras paskelbus mobilizaciją vykdys funkcijas, susijusias su mobilizacijos vykdymo ir priimančiosios šalies paramos teikimo tarpinstituciniu organizavimu, koordinavimu ir kontrole, teiks siūlymus Vyriausybei dėl mobilizacijos vykdymo ir mobilizacinių išteklių panaudojimo prioritetų, o jo vadovas galės skirti mobilizacinius nurodymus CMI (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 21 straipsnio 4 dalis).

CMI mobilizacijos operacijų centrai bus sudaromi kiekvienoje CMI (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 21 straipsnio 7 dalis). CMI mobilizacijos centrai bus sudaromi iš CMI, CMI pavaldžių subjektų, kurių veiksmai ir priemonės numatyti tos CMI mobilizacijos plane, vadovų ir (ar) jų įgaliotų asmenų, taip pat esant poreikiui numatoma galimybė įtraukti ir mobilizacinių ūkio subjektų, su kuriais sudarytos mobilizacinio užsakymo ir (ar) priimančiosios šalies paramos sutartys, atstovus (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 21 straipsnio 8 dalis). CMI mobilizacijos operacijų centras mobilizacijos metu organizuos ir koordinuos CMI mobilizacijos plane numatytų priemonių ir

¹ 2013 m. spalio 22 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2013/48/ES dėl teisės turėti advokatą vykstant baudžiamajam procesui ir Europos arešto orderio vykdymo procedūroms ir dėl teisės reikalauti, kad po laisvės atėmimo būtų informuota trečioji šalis, ir teisės susisiekti su trečiaisiais asmenimis ir konsulinėmis įstaigomis laisvės atėmimo metu (OL 2013 L 294, p. 1)

veiksmų įgyvendinimą, mobilizacinių išteklių sutelkimą ir mobilizacinių nurodymų vykdymą, taip pat CMI vadovo sprendimų dėl mobilizacijos vykdymo ir priimančiosios šalies paramos teikimo įgyvendinimą, teiks su mobilizacijos vykdymu ir priimančiosios šalies paramos teikimu susijusią informaciją ir siūlymus VMOC ir CMI vadovui.

Paminėtina ir tai, kad Mobilizacijos įstatymo projekte numatoma galimybė CMI mobilizacijos operacijų centro funkcijas CMI vadovo sprendimu pavesti toje CMI sudarytam ekstremaliųjų situacijų operacijų centrui (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 21 straipsnio 7 dalis). Galimybė CMI mobilizacijos operacijų centro funkcijas pavesti ekstremaliųjų situacijų operacijų centrui leis mobilizacijos metu nekuriant naujų panaudoti jau turimus civilinės saugos instrumentus, ypač atsižvelgiant į tai, kad mobilizacijos metu vykstantys reiškiniai, keliantys pavojų valstybės saugumui ir atitinkantys ekstremaliųjų įvykių kriterijus, būtų pagrindas aktyvuoti civilinės saugos sistemą. Pastebėtina ir tai, kad praktikoje dažnu atveju į ekstremaliųjų situacijų operacijų centrus deleguoti asmenys atlieka ir su mobilizacija susijusias funkcijas.

Siūlomu teisiniu reguliavimu bus sukurta mobilizacijos valdymo sistema tiek tarpinstituciniu, tiek instituciniu lygmenimis, įtraukiant į mobilizacijos valdymą daugiau mobilizacijos sistemos subjektų ir taip užtikrinant koordinuotą ir efektyvų procesų valdymą.

Mobilizacijos įstatymo projektu siūloma tikslinti CMPR sudėtį: 1) numatoma, kad į CMPR įrašomi ne tik krašto apsaugos ministras, krašto apsaugos viceministrai ir Krašto apsaugos ministerijos kancleris, bet ir kiti ministrai, viceministrai ir kancleriai; 2) numatomas savivaldybių administracijų direktorių, mobilizacijos operacijos centrų narių įrašymas; 3) kiti asmenys į CMPR būtų įrašomi atsižvelgiant į jų vykdomas funkcijas, t. y. įrašomi tie asmenys, kurių vykdomos funkcijos yra būtinos mobilizacijos planuose numatytiems veiksams ir (ar) priemonėms įgyvendinti (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 14 straipsnio 2, 3 dalys).

Atsižvelgiant į asmens duomenų apsaugos reikalavimus, Mobilizacijos įstatymo projekte (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 14 straipsnio 9, 11 dalys) aiškiai apibrėžiami į CMPR įtrauktų asmenų asmens duomenis tvarkantys ir juos valdantys subjektai, asmens duomenų tvarkymo tikslai, galimi duomenų subjekto teisių apribojimai. Paminėtina ir tai, kad į CMPR įtrauktų asmenų asmens duomenų valdytoja numatoma Krašto apsaugos ministerija – toks reguliavimas sudarys galimybę į CMPR įtrauktų asmenų duomenis tvarkyti Krašto apsaugos ministerijos informaciniuose ištekliuose, taip sumažinant žmogiškųjų ir finansinių išteklių sąnaudas.

Siekiant užtikrinti tikslingus ir efektyvius mobilizacinius ir priimančiosios šalies paramos mokymus, kurių metu suteikiamos žinios ir įgūdžiai padėtų suvaldyti mobilizacijos metu ir (ar) teikiant priimančiosios šalies paramą vykstančius procesus, Mobilizacijos įstatymo projektu siūloma nustatyti asmenų, kuriems bus organizuojami mobilizaciniai ir priimančiosios šalies paramos mokymai, grupes bei patikslinti šių mokymų organizavimo ir vykdymo tvarką. Numatoma, kad mobilizaciniai ir priimančiosios šalies mokymai bus organizuojami tik Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 14 straipsnio 2 dalyje nurodytiems asmenims (t. y. vadovaujamo pobūdžio pareigas einantiems asmenims, kurių priimami sprendimai gali turėti įtakos mobilizacijos vykdymui ir priimančiosios šalies paramos teikimui), o kiti asmenys į mokymus galės būti įtraukiami mobilizacijos sistemos subjekto siūlymu pagal poreikį ir suderinus su krašto apsaugos sistemos institucija, dalyvaujančia formuojant valstybės mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos politiką (toliau – Institucija, dalyvaujanti formuojant mobilizacijos politiką) (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 18 straipsnio 2 ir 3 dalys). Paminėtina ir tai, kad, siekiant kuo efektyvesnio pasirengimo mobilizacijai, Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 10 straipsnio 3 dalies 3 punkte numatoma CMI vadovų teisė savarankiškai organizuoti pratybas, kurių metu patikrinamas mobilizacijos plano įgyvendinamumas, įvertinamas pasirengimas vykdyti šiame plane numatytus veiksmus ir priemones.

Mobilizacijos įstatymo projektu taip pat siūloma nustatyti materialinių išteklių ir paslaugų,

reikalingų ne tik priimančiosios šalies paramai teikti, bet ir mobilizacijai vykdyti, apskaitą. Tuo tikslu, taip pat siekiant tinkamai pasirengti ir laiku surinkti reikiamus duomenis, Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomoje Mobilizacijos įstatymo 16 straipsnio redakcijoje, įsigaliosiančioje nuo 2022 m. sausio 1 d., yra numatomas valstybės mobilizacinių galimybių katalogo sudarymas. Už šio katalogo rengimą ir jame esančių duomenų teikimą suinteresuotiems mobilizacijos sistemos subjektams bus atsakinga Institucija, dalyvaujanti formuojant mobilizacijos politiką. Valstybės mobilizacinių galimybių kataloge susisteminta informacija sudarys sąlygas atsiradus poreikiui efektyviai sutelkti ir panaudoti tiek mobilizacijai, tiek priimančiosios šalies paramai reikalingus išteklius. Taip pat paminėtina, kad susiklosčius tokioms aplinkybėms, kai tie patys ištekliai būtų reikalingi keliems subjektams, sprendimą dėl šių išteklių panaudojimo priimtų Vyriausybė, atsižvelgdama į VMOC siūlymus (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 6 straipsnio 8 punktas ir 21 straipsnio 4 dalies 2 punktas).

Siekiant užtikrinti Gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų sąrašę, patvirtintame Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. gegužės 29 d. nutarimu Nr. 631 „Dėl Gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų sąrašo patvirtinimo“, nurodytų gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų vykdymą, svarbus CMI valdomų/kontroliuojamų ūkio subjektų (t. y. viešojo ar privataus juridinio asmens, kuriame CMI įgyvendina valstybės ar savivaldybės, kaip juridinio asmens savininko, teises ir pareigas arba valstybės ar savivaldybės, kaip juridinio asmens dalyvio, turinčio daugiau kaip pusę šio juridinio asmens dalyvių balsavimo teisių, teises ir pareigas) dalyvavimas mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos teikimo planavimo ir vykdymo procese, todėl, siekiant palengvinti šių ūkio subjektų įtraukimą, Mobilizacijos įstatymo projekte numatoma, kad šių ūkio subjektų mobilizacijos metu vykdytini veiksmai ir priemonės bus nustatomi CMI mobilizacijos planuose, t. y. su šiais ūkio subjektais juos valdančios/kontroliuojančios CMI neturės sudaryti mobilizacinių ar priimančiosios šalies paramos teikimo sutarčių. CMI pavaldžių subjektų veikla, susijusi su CMI paskirtų mobilizacijos sistemos uždavinių įgyvendinimu, būtų finansuojama iš CMI skiriamų valstybės biudžeto asignavimų, t. y. lėšos, reikalingos CMI pavaldžių subjektų veiklai, susijusiai su CMI paskirtų mobilizacijos sistemos uždavinių įgyvendinimu, būtų skiriamos vadovaujantis Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių, patvirtintų Vyriausybės 2001 m. gegužės 14 d. nutarimu Nr. 543 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų sudarymo ir vykdymo taisyklių patvirtinimo“, nuostatomis (biudžeto lėšų naudojimo sutarties pagrindu) (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 26 straipsnio 4 dalis) ar įstatymuose nustatytais atvejais panaudojant valstybės rezervą. Atitinkamai Mobilizacijos įstatymo projektu tikslinama CMI mobilizacijos plano apibrėžtis (numatoma, kad CMI mobilizacijos planu laikytinas CMI, jai pavaldžių subjektų veiksmų, priemonių ir materialinių išteklių, turinčių užtikrinti valstybinių mobilizacinių ir priimančiosios šalies paramos teikimo užduočių atlikimą paskelbus mobilizaciją, planas), taip pat nustatoma CMI pavaldaus subjekto apibrėžtis (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 2 straipsnio 4, 5 dalys). Taip pat Institucijai, dalyvaujančiai formuojant mobilizacijos politiką, suteikiami įgaliojimai atlikti šių ūkio subjektų pasirengimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai teikti patikrinimus, o CMI suteikiama teisė skirti jiems mobilizacinius nurodymus (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 8 straipsnio 2 dalies 6 punktas, 10 straipsnio 3 dalies 2 punktas).

Siekiant užtikrinti efektyvų finansinių išteklių sutelkimą gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms vykdyti ir galimybę, sutrikus komercinių bankų veiklai ar kitomis nenumatytomis aplinkybėmis, kaip įmanoma operatyviau lėšas grynaisiais pinigais išimti iš valstybės išdo, Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomoje naujoje Mobilizacijos įstatymo redakcijoje numatomas mobilizacijos sistemos subjektais esančių valstybės institucijų ir įstaigų, turinčių teisę mobilizacijos metu gauti mobilizacijos sistemos uždaviniams įgyvendinti reikalingų piniginių lėšų grynaisiais pinigais iš valstybės išdo sąskaitos, sąrašo sudarymas (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 6 straipsnio 7 punktas).

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos valstybės ir tarnybos paslapčių įstatymą, pagal kurį

informacija apie žvalgybos institucijų struktūrą, jų techninį ir materialinį aprūpinimą, kiekybinę ir personalinę sudėtį priskiriama įslaptinamai informacijai, taip pat į žvalgybos institucijų vykdomos veiklos specifiškumą, ir siekiant užtikrinti šios veiklos saugumą, Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomoje naujoje Mobilizacijos įstatymo redakcijoje numatomos išimties, kuriomis Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas (toliau – VSD) atleidžiamas nuo pareigos derinti savo mobilizacijos planą ir mobilizacijos operacijų centro nuostatus su Institucija, dalyvaujančia formuojant mobilizacijos politiką, teikti informaciją apie į CMPR įtrauktus asmenis, Institucijai, dalyvaujančiai formuojant mobilizacijos politiką nesuteikiami įgaliojimai atlikti VSD pasirengimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai teikti patikrinimus (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos Mobilizacijos įstatymo redakcijos 8 straipsnio 2 dalies 1 ir 4 punktai, 10 straipsnio 3 dalies 5 ir 7 punktai ir 14 straipsnio 5 dalis).

Mobilizacijos įstatymo projekte atliekami ir kiti pakeitimai:

1) siekiant sumažinti administracinę naštą, siūloma atsisakyti CMI jungtinio mobilizacijos plano, kuris iš esmės tėra visų CMI mobilizacijos planų suvestinė ir neturi jokios papildomos reikšmės mobilizacijos planavimo procese;

2) keičiamas galiojančio Mobilizacijos įstatymo 5 straipsnio 1 punkte esantis principas – iš veiklos tęstinumo į veiklos pertvarkymo. Šiuo pakeitimu siekiama pabrėžti, kad turi būti užtikrinamas ne visos veiklos tęstinumas, o tik tiek, kiek tai būtina mobilizacijai vykdyti ir priimančiosios šalies paramai teikti. Kartu pažymėtina, kad paskelbus mobilizaciją CMI, atsižvelgdamos į šį principą, turėtų persitvarkyti tiek struktūriškai, tiek funkciškai, t. y. savo veiklą turėtų orientuoti į valstybinių mobilizacinių užduočių vykdymą ir atitinkamai perplanuoti/perskirstyti turimus asignavimus, prioritetą teikdamos minėtų užduočių vykdymo užtikrinimui;

3) siekiant užtikrinti, kad CMI paskelbus mobilizaciją ir (ar) teikiant priimančiosios šalies paramą būtų pasirengusios vykdyti Vyriausybės paskirtas valstybines mobilizacines ir (ar) priimančiosios šalies paramos teikimo užduotis, Mobilizacijos įstatymas papildomas nuostata, įpareigojančia CMI planuoti lėšas, reikalingas pasirengti mobilizacijai vykdyti ir priimančiosios šalies paramai teikti (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos Mobilizacijos įstatymo redakcijos 10 straipsnio 1 dalies 5 punktas);

4) atsisakoma Mobilizacijos įstatymo 18 straipsnio 2 dalies 1 ir 5 punktuose nustatytų sutartinių reikalavimų ūkio subjektams. Pažymėtina, kad Mobilizacijos įstatymo 18 straipsnio 2 dalies 1 punkte įtvirtintas reikalavimas – palaikyti minimalius ūkio subjekto pajėgumus visą sutarties galiojimo laiką – yra neapibrėžtas ir nesukuriantis jokios pridėtinės vertės, be to, konkretūs ūkio subjekto įsipareigojimai bus nustatomi sutartyse, o 18 straipsnio 2 dalies 5 punkte įtvirtintas reikalavimas – užtikrinti ūkio subjektui patikėtos valstybės ir (ar) tarnybos paslaptį sudarančios informacijos ir duomenų apsaugą – yra perteklinis, nes valstybės ir tarnybos paslaptį apsaugos reikalavimai, taip pat ir sudarant sandorius su ūkio subjektais, yra nustatyti Valstybės ir tarnybos paslaptį įstatyme;

5) atsižvelgiant į tai, kad turto rekvizicija ir laikinasis turto paėmimas, privalomųjų darbų skyrimas, į CMPR įtrauktiems asmenims taikomi darbo ir valstybės tarnybos santykių apribojimai reglamentuojami Karo padėties įstatymo projekte, šių mobilizacijos vykdymą užtikrinančių priemonių taikymo tvarkos reglamentavimo Mobilizacijos įstatymo projekte atsisakoma, paliekant blanketines nuostatas, nukreipiančias į Karo padėties įstatymą, t. y. Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomoje naujoje Mobilizacijos įstatymo redakcijoje nurodoma, kad minėtos priemonės bus taikomos Karo padėties įstatyme nustatyta tvarka (išimtis taikoma tik gyvenamojo būsto laikinajam paėmimui ir (ar) rekvizicijai, kuris galės būti laikinai paimamas ar rekvizuojamas tik karo padėties metu (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos redakcijos Mobilizacijos įstatymo 22 straipsnio 7 punktas));

6) siekiant užtikrinti efektyvų mobilizacijos vykdymą ir atsižvelgiant į valstybės bei visuomenės svarbiausius poreikius, prioritetą teikiant nacionaliniam saugumui, numatoma galimybė mobilizacijos metu taikyti ir kai kurias kitas Karo padėties įstatymo projekte nustatomas priemones: skirti privalomąsias užduotis ūkio subjektams; įpareigoti mobilizacijos ar karo padėties metu valstybės, ginkluotųjų pajėgų ir (ar) visuomenės reikmėms reikalingas prekes tiekiančius ir (ar)

paslaugas teikiančius ūkio subjektus, kurių sąrašą tvirtina Vyriausybė, užtikrinti jų veiklos tęstinumą; taikyti supaprastintas valstybės ir savivaldybių turto perdavimo procedūras; karo prievolininkams taikyti judėjimo laisvės apribojimus;

7) siekiant išvengti Konstitucijoje ir įstatymuose Vyriausybei suteiktų įgaliojimų suvaržymų, užtikrinti teisės aktų hierarchiją ir ekonomiškumo principą atitinkančią teisėkūrą, atsisakyta konkrečių juridinių asmenų pavadinimų vartojimo, Mobilizacijos įstatymo projekte Mobilizacijos departamentas įvardijamas kaip krašto apsaugos sistemos institucija, dalyvaujanti formuojant valstybės mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos politiką (Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomos naujos Mobilizacijos įstatymo redakcijos 2 straipsnio 3 dalis);

8) siekiant neapriboti Vyriausybės diskrecijos, numatoma galimybė nurodytus Vyriausybės tvirtinamus teisės aktus įgalioti patvirtinti kitą instituciją. Atsižvelgiant į reguliuojamų teisinių santykių specifiškumą, kompleksiskumą, jų taikymo apimtį ir reikšmę, numatoma, kad ginkluotųjų pajėgų mobilizacijos ir valstybės mobilizacijos planai, gyvybiškai svarbios valstybės funkcijos, valstybinės mobilizacinės ir (ar) priimančiosios šalies paramos teikimo užduotys valstybės ir savivaldybių institucijoms ar įstaigoms, mobilizacijos sistemos subjektais esančių valstybės institucijų ir įstaigų, turinčių teisę mobilizacijos metu gauti mobilizacijos sistemos uždaviniams įgyvendinti reikalingų piniginių lėšų gryniaisiais pinigais iš valstybės išdo sąskaitos, sąrašas, civilinio mobilizacinio personalo rezervo sudarymo ir apskaitos tvarka, priimančiosios šalies paramos teikimo organizavimo tvarka, valstybės mobilizacinių galimybių katalogo sudarymo ir jame kaupiamos informacijos teikimo mobilizacijos sistemos subjektams ir kitiems subjektams tvarka, Valstybės mobilizacijos operacijų centro sudėtis ir jo nuostatai, Jungtinio priimančiosios šalies paramos koordinavimo komiteto sudėtis ir jo nuostatai bus tvirtinami Vyriausybės.

Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymo Nr. IX-938 2 ir 28 straipsnių pakeitimo įstatymo projektu Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymo nuostatos suderinamos su Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomais Mobilizacijos įstatymo pakeitimais ir Karo padėties įstatymo projekto nuostatomis.

Karo padėties įstatymo projektas iš esmės keičia šiuo metu galiojantį Karo padėties įstatymą ir karo padėties teisinį reglamentavimą ir detaliau reglamentuoja esmingai svarbius valstybės gynybai, valstybės ir visuomenės gyvenimui klausimus. Atsižvelgiant į reglamentuojamų klausimų reikšmę užtikrinant šalies nacionalinį saugumą, nustatomas Karo padėties įstatymo projekte įtvirtinamų nuostatų pirmumas kitų įstatymų atžvilgiu, t. y. esant prieštaravimų su kitais įstatymais, būtų taikomos Karo padėties įstatymo projekte siūlomos įtvirtinti nuostatos (1 straipsnio 3 dalis).

Atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje suformuluotas taisykles dėl valstybės Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) dalyvės teisės nukrypti nuo tam tikrų išipareigojimų pagal Konvenciją, Karo padėties įstatymo projekte (1 straipsnio 2 dalis) nustatomos privalomos Karo padėties įstatymo projekto V ir VI skyriuose numatomų specialiųjų priemonių ir žmogaus teisių ir laisvių laikino apribojimo taikymo sąlygos: taikomi tik įvedus karo padėtį ir tik tiek, kiek tai būtina valstybei ginti ir kitoms gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms vykdyti, taip pat žmogaus teisių ir laisvių apribojimai turi būti numatyti Seimo nutarime ar Respublikos Prezidento dekrete dėl karo padėties įvedimo. Karo padėties įstatymo projekto 5 straipsnio 2 dalis nustato pareigą apie taikomas priemones informuoti Europos Tarybos generalinį sekretorių.

Akcentuotina, kad keičiasi ginkluotųjų pajėgų sudėtis. Pagal šiuo metu galiojantį Karo padėties įstatymą ginkluotąsias pajėgas karo padėties metu sudaro Lietuvos kariuomenė, Valstybės sienos apsaugos tarnyba, Vadovybės apsaugos departamentas, Viešojo saugumo tarnyba ir Lietuvos šaulių sąjungos koviniai būriai. Pagal Karo padėties įstatymo projektą karo padėties metu ginkluotosioms pajėgoms priskiriamas ir Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos. Pastarąją instituciją numatoma priskirti ginkluotosioms pajėgoms atsižvelgiant į tai, kad būtų užtikrinta galimybė ginkluotųjų pajėgų vadui (kartu ir ginkluotosioms pajėgoms) tiesiogiai gauti žvalgybinio pobūdžio informaciją, reikalingą vykdant valstybės ginkluotą gynybą. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad dabar teisės aktuose kaip ginkluotųjų pajėgų dalis numatyti koviniai piliečių ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo (partizanų) vienetai išskiriami

į dvi atskiras kategorijas: koviniai asmenų ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo vienetai (veikiantys neokupuotoje Lietuvos valstybės teritorijoje) ir partizanų vienetai (veikiantys okupuotoje Lietuvos valstybės teritorijoje).

Taip pat paminėtina tai, kad Karo padėties įstatymo projekto nuostatomis kuriama visuotinės gynybos koncepcija: valstybės karinę gynybą vykdo ginkluotosios pajėgos; už diplomatinį valstybės gynimo priemonių naudojimo koordinavimą atsakingas Respublikos Prezidentas, civilinę, ekonominę gynybą vykdo civilinio mobilizacinio personalo rezervas ir gyvybiškai svarbias ir karo padėties metu valstybės, ginkluotųjų pajėgų ir (ar) visuomenės reikmėms reikalingas prekes tiekiantys ir (ar) paslaugas teikiantys ir ūkinę komercinę veiklą vykdančios subjektais; savivaldybės ir piliečiai teikia neginkluotą pagalbą ginkluotosioms pajėgoms, atlieka kitas užduotis, reikalingas gyventojų būtiniesiems poreikiams patenkinti, kitoms gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms vykdyti.

Karo padėties įstatymo projekto 3, 4 ir 5 straipsniuose aptariami karo padėties įvedimo klausimai: šio teisinio režimo įvedimo pagrindai, sprendimo dėl karo padėties įvedimo turinys (įvardijami privalomi tokio sprendimu išspręsti klausimai), minėto sprendimo paskelbimo tvarka, diplomatinį atstovybių, konsulinių įstaigų ir tarptautinių organizacijų informavimas apie karo padėties įvedimą. Atsižvelgiant į tai, kad operatyvus atsakas į prieš valstybę panaudotą karinę jėgą yra vienas esminių veiksmų, lemiančių valstybės gynybos sėkmę, Karo padėties įstatymo projekte numatoma, kad ginkluota valstybės gynyba pradedama vykdyti ir kitų valstybių kariniams vienetais atvykti į Lietuvos Respublikos teritoriją ir būti panaudotiems kolektyvinės gynybos ar kitos operacijos tikslais leidžiama nedelsiant nuo Respublikos Prezidento dekreto ar Seimo nutarimo dėl karo padėties įvedimo pasirašymo.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad reglamentuojant valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų veiklos organizavimą (6 straipsnis) numatoma, jog Vyriausybei ir savivaldybės administracijos direktoriui suteikiama teisė atitinkamai valstybinio ir savivaldybių administravimo subjektams paskirti papildomas funkcijas, o valstybės ir savivaldybių institucijoms ar įstaigoms negalint vykdyti joms teisės aktais numatytų funkcijų, atitinkamai Vyriausybei ar savivaldybės administracijos direktoriui organizuoti funkcijų atkūrimą, nustatoma valstybės ir savivaldybių institucijų, įstaigų ir įmonių vadovų, kitų valstybės pareigūnų, teisėjų, valstybės tarnautojų, valstybės ir savivaldybių institucijose, įstaigose ir įmonėse pagal darbo sutartis dirbančių darbuotojų, šaulių, kurie pareigas Lietuvos šaulių sąjungoje eina sudarę darbo sutartis, įgaliojimų automatinio pratęsimo taisyklė. Atsižvelgiant į galinčius kilti iššūkius, susijusius su žmogiškųjų išteklių trūkumu, ir siekiant užtikrinti karo padėties metu reikalingų valstybės ir savivaldybių funkcijų vykdymą, Karo padėties įstatymo projekto 6 straipsnio 6 dalyje numatoma galimybė asmenis į karjeros valstybės tarnautojo pareigas priimti nesilaikant teisės aktuose nustatytų reikalavimų ir priėmimo procedūrų (nebūtų taikomas nepriekaištingos reputacijos reikalavimas, nustatomi tik esminiai reikalavimai, kurių neatitinkantis asmuo dėl objektyvių aplinkybių negalėtų vykdyti jam pavestų funkcijų ar tokio asmens priėmimas galėtų kelti grėsmę nacionaliniam saugumui).

Karo padėties įstatymo projekte (7 straipsnis) konkretizuojama valstybės gynybai vadovaujančių valstybės pareigūnų (Respublikos Prezidento, ginkluotųjų pajėgų vado, krašto apsaugos ministro) kompetencija karo padėties metu. Taip sprendžiama iki šiol egzistavusi teisinio reguliavimo spraga, kai teisės aktuose nebuvo tiesiogiai įvardyta, kokios funkcijos ar teisės suteikiamos atitinkamam valstybės pareigūnui, vadovaujančiam valstybės gynybai. Pažymėtina ir tai, kad, siekiant užtikrinti tinkamą valstybės ginkluotos gynybos organizavimą ir vykdymą, kuriems gali būti reikalinga žvalgybinio pobūdžio informacija, ginkluotųjų pajėgų vadui suteikiami įgaliojimai formuoti VSD žvalgybos informacijos, reikalingos valstybės ginkluotai gynybai planuoti, organizuoti ir vykdyti, poreikius.

Pagal siūlomą reglamentavimą (Karo padėties įstatymo projekto 8 ir 9 straipsniai) numatomi du subjektai, veikiantys savivaldybės teritorijoje: savivaldybės administracijos direktorius ir karo komendantas. Savivaldybės administracijos direktoriui priskiriamos papildomos, palyginti su taikos metu numatytomis, funkcijos, susijusios su visuomenės saugumo užtikrinimu, aprūpinimu būtiniaisiais produktais, neginkluota parama ginkluotosioms pajėgoms. Karo komendanto paskirtis

– sąveikos tarp ginkluotųjų pajėgų ir savivaldybės institucijų ir įstaigų bei joms pavaldžių institucijų ir įstaigų užtikrinimas. Pažymėtina, kad iš esmės naujai, palyginti su šiuo metu galiojančiomis nuostatomis, reglamentuojamas karo komendantų institutas, kadangi įvardijamas jo statusas (karininko laipsnį turintis asmuo), funkcijos, teisės. Paminėtina ir tai, kad karo komendantas, vykdydamas jam įstatymo pavestas funkcijas, galės duoti privalomus vykdyti nurodymus savivaldybės administracijos direktoriui. Be to, pastarajam laikinai negalint eiti pareigų, būtent karo komendantas laikinai vykdo savivaldybės administracijos direktoriaus funkcijas. Atsižvelgiant į siūlomas numatyti papildomas savivaldybės administracijos direktoriaus funkcijas karo padėties metu ir jų svarbą ginkluotosioms pajėgoms, ypač užtikrinant ginkluotųjų pajėgų aprūpinimą, priimant sprendimus dėl turto rekvizicijos ir laikinojo paėmimo, visuomenės saugumo užtikrinimo, taip pat į Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintą vietos savivaldos principą, nustatoma speciali savivaldybės administracijos direktoriaus, nevykdančio Karo padėties įstatymo projekte jam numatytų funkcijų ar jas vykdančio neatsižvelgiant į ginkluotųjų pajėgų poreikius, atleidimo iš pareigų tvarka: numatoma, kad siūlymą dėl savivaldybės administracijos direktoriaus atleidimo iš pareigų gali teikti Vyriausybė arba jos įgaliotas ginkluotųjų pajėgų vadas, o savivaldybės tarybai per 3 kalendorines dienas nuo siūlymo gavimo jo neatleidus, savivaldybėje gali būti įvedamas tiesioginis valdymas.

Atskirai paminėtina, kad Karo padėties įstatymo projekte (8 ir 9 straipsniai) reglamentuota šaulių funkcija karo padėties metu – pagalba savivaldybės administracijos direktoriui ar karo komendantui vykdančiam savivaldybės administracijos direktoriui karo padėties metu priskirtas funkcijas.

Skirtingai nei šiuo metu galiojančiame Karo padėties įstatyme, Karo padėties įstatymo projekte detalai reglamentuojami klausimai, susiję su ginkluotosiomis pajėgomis (10–12 straipsniai). Karo padėties įstatymo projekte aptariamas kiekvieno iš ginkluotąsias pajėgas sudarančių subjektų tapimo ginkluotųjų pajėgų dalimi procesas: priskyrimas ginkluotosioms pajėgoms, reikalavimai koviniams asmenų ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo ir partizanų vienetams. Pažymėtina, kad Karo padėties įstatymo projektu įtvirtinama, kad ginkluotųjų pajėgų vadas, atsižvelgdamas į valstybės ginkluotos gynybos poreikius, organizuoja ginkluotųjų pajėgų dalimi tampančių institucijų (Vadovybės apsaugos departamento, Valstybės sienos apsaugos tarnybos, Viešojo saugumo tarnybos, Antrojo operatyvinių tarnybų departamento) funkcijų tęstinumą, taip pat skiria ginkluotos gynybos ir ginkluotųjų pajėgų mobilizacijos planuose numatytas užduotis, t. y. apibrėžiama minėtų institucijų funkcinė paskirtis ginkluotosiose pajėgose: išlaikomas šių institucijų funkcijų vykdymo tęstinumas ir skiriamos ginkluotos gynybos ir ginkluotųjų pajėgų mobilizacijos planuose numatytos užduotys.

Akcentuotina, kad Karo padėties įstatymo projekte detalizuojamas ginkluotųjų pajėgų nario statusas (11 straipsnis). Visų pirma, paminėtina, kad Karo padėties įstatymo projekte nurodoma, kas yra laikytini ginkluotųjų pajėgų nariais, kaip vykdoma jų apskaita. Pagal siūlomą teisinį reguliavimą numatoma, kad ginkluotųjų pajėgų nariams bus mokama už tarnybą, bus taikomos karių sveikatos priežiūros, aprūpinimo maistu ir socialinio draudimo garantijos, žuvusius (mirusius) ginkluotųjų pajėgų narius numatoma laidoti už valstybės lėšas. Siekiant užtikrinti valstybės ginkluotos gynybos pajėgumų išlaikymą ir kontrolę, Karo padėties įstatymo projekte nustatoma, kad ginkluotųjų pajėgų nariams kitų įstatymų nuostatos, reglamentuojančios karių, vidaus tarnybos pareigūnų ir žvalgybos pareigūnų skyrimo į pareigas, perkėlimo į kitas pareigas ir atleidimo iš tarnybos tvarką, netaikomos ir įtvirtinami esminiai, specialūs ginkluotųjų pajėgų narių skyrimo į pareigas, perkėlimo į kitas pareigas ir atleidimo iš tarnybos reikalavimai (įgaliojimai skirti, perkelti ir atleisti ginkluotųjų pajėgų narius suteikiami ginkluotųjų pajėgų vadui ir jo įgaliotiems asmenims, apribojami atleidimo iš tarnybos pagrindai). Taip pat nustatoma, kad tarnybos ginkluotosiose pajėgose trukmė neribojama, tačiau vadai, atsižvelgdami į ginkluotųjų pajėgų poreikius, privalo suteikti ginkluotųjų pajėgų nariams poilsį, užtikrinantį jų sveikatos ir darbingumo atgavimą, o įstatymuose nustatytos atostogos, išskyrus nėštumo ir gimdymo atostogas, atsižvelgiant į ginkluotųjų pajėgų poreikius, ginkluotųjų pajėgų nariams gali būti nesuteikiamos. Numatoma, kad atostogos vaikui prižiūrėti suteikiamos tik jei ginkluotųjų pajėgų narys pateikia informaciją, pagrindžiančią, kad nėra kito iš vaiko tėvų (įtėvių) ar globėjo, galinčių prižiūrėti vaiką. Karo padėties įstatymo projekte įtvirtinama ir laipsnių suteikimo

ginkluotųjų pajėgų nariams tvarka. Kartu pažymėtina, kad pavaldumo santykiams ginkluotosiose pajėgose užtikrinti siūloma ginkluotąsias pajėgas sudarančių vidaus tarnybos sistemos statutinių valstybės tarnautojų laipsnius ir Antrajame operatyvinių tarnybų departamente pagal žvalgybos pareigūno tarnybos sutartį tarnaujančių žvalgybos pareigūnų rangus prilyginti karių laipsniams Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta tvarka. Taip būtų užtikrinama vienoda laipsnių, mokėjimo už tarnybą ginkluotosiose pajėgose sistema ir minėtų institucijų statutiniai valstybės tarnautojai ir pagal žvalgybos pareigūno tarnybos sutartį tarnaujantys žvalgybos pareigūnai galėtų išsaugoti turimą laipsnį ar rangą. Atsižvelgiant į tai, kad partizanų vienetai nėra įtraukiami į ginkluotųjų pajėgų struktūrą, jie savarankiškai veikia okupuotoje teritorijoje ir nėra kaip kiti ginkluotųjų pajėgų nariai susaistyti tarnybos santykiais, praktinės jų administravimo galimybės yra labai ribotos ir atlyginimo mokėjimas karo padėties metu jiems nenumatomas – Karo padėties įstatymo projekto 11 straipsnio 5 dalyje ir 34 straipsnio 1 dalies 5 punkte numatoma, kad už tarnybą jiems bus atlyginama atšaukus karo padėtį Seimo nustatyta tvarka ir sąlygomis. Paminėtina, kad Karo padėties įstatymo projekte yra įvardijamos ginkluotųjų pajėgų narių teisės (12 straipsnis), kuriomis jie gali naudotis vykdydami karines operacijas ir siekdami jų tikslų, ir pareigos.

Atsižvelgiant į Karo padėties įstatymo projektu kuriamą visuotinės gynybos koncepciją ir tai, kad valstybės gynybai turi būti naudojamos ne tik karinės, bet ir civilinio pobūdžio priemonės, Karo padėties įstatymo projektu (13–24 straipsniai) siūloma įtvirtinti platų spektrą civilinio pobūdžio priemonių, kurios ne tik leistų reguliuoti civilinį kasdieninį gyvenimą, ūkinius komercinius, ekonominius santykius, turto valdymo ir kitus klausimus, bet ir užtikrinti neginkluotą pagalbą ginkluotosioms pajėgoms ir kitų gyvybiškai svarbių valstybės funkcijų vykdymą. Numatoma: 1) privalomieji darbai; 2) ūkinės komercinės veiklos ribojimas, įskaitant uždraudimą nutraukti vykdomą veiklą, Vyriausybės ir savivaldybės administracijos direktoriaus teisė duoti privalomąsias užduotis, Vyriausybės atstovų skyrimas į įmones, įstaigas, organizacijas jų veiklos tęstinumui užtikrinti, ūkio subjekto valdymo perėmimas; 3) darbo ir valstybės tarnybos santykių apribojimai; 4) Vyriausybės teisė reguliuoti prekių ir paslaugų kainas, lėšų biudžete numatymas gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms vykdyti ir kitoms valstybės reikmėms; 5) turto laikinasis paėmimas ir rekvizicija (paminėtina, kad rekvizuojamas būtų tik toks turtas, kuris jį panaudojus neišliktų (būtų sunaudotas), netektų savo vertės arba kurio paskirtis būtų pakeista, o visais kitais atvejais būtų taikomas laikinasis turto paėmimas); 6) supaprastintas valstybės ir savivaldybių turto, reikalingo gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms, mobilizacijos planams ir valstybinėms mobilizacinėms užduotims vykdyti, perdavimas kitoms valstybės ir savivaldybių institucijoms ar įstaigoms; 7) asmens sveikatos priežiūros paslaugų koordinavimas; 8) atvykimo į Lietuvos Respubliką apribojimai; 9) aviacijos ir laivybos apribojimai; 10) kitos priemonės, susijusios su civiline sauga, asmens duomenų tvarkymu, asmenų sulaikymu ir teismų sistema. Be kita ko, atsižvelgiant į žvalgybos veiklos ir informacijos svarbą karo padėties metu priimamiems su valstybės gynyba susijusiems sprendimams ir siekiant užtikrinti sąlygas surinkti tokią informaciją bei ikiteisminiam tyrimui atlikti reikalingą informaciją, numatoma atitinkamą veiklą vykdančių institucijų ir pareigūnų teisė be teismo sprendimo ir neatlygintinai gauti tokią informaciją iš visų juridinių asmenų.

Pabrėžtina, kad Karo padėties įstatymo projekto V skyriuje įtvirtinant minėtas priemones laikytasi asmens ir visuomenės interesų derinimo principo: ribojant ūkio subjektų veiklos laisvę, laisvos rinkos ir konkurencijos principus, siekta visuomenės gerovės – sudaryti prielaidas apginti nepriklausomybę, teritorijos vientisumą, egzistuojančią konstitucinę santvarką, karo padėties metu garantuoti bent minimalius poreikius patenkinti skirtų prekių ir paslaugų prieinamumą. Karo padėties įstatymo projekte yra numatomas reikalavimas atšaukus karo padėtį atlyginti dėl minėtų priemonių taikymo patirtus fizinių ir juridinių asmenų nuostolius, tačiau, atsižvelgiant į tai, kad iš anksto numatyti galimų karo padarinių ir valstybės ekonominės situacijos neįmanoma, konkretus nuostolių atlyginimo terminas nėra nustatomas (turėtų būti atlyginama kaip įmanoma greičiau, atsižvelgiant į valstybės finansines galimybes). Paminėtina ir tai, kad siūlomos nustatyti specialiosios priemonės galėtų būti laikinai taikomos tik tiek, kiek tai būtina valstybės gynybos ar kitoms gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms vykdyti (Karo padėties įstatymo projekto 1 straipsnio 2 dalis).

Atsižvelgiant į Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencijoje suformuluotas taisykles dėl

valstybės Konvencijos dalyvės teisės nukrypti nuo tam tikrų įsipareigojimų pagal Konvenciją, įvykdžius privalomas sąlygas, Karo padėties įstatymo projekto VI skyriuje suformuluoti pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių laikini apribojimai: numatyta galimybė apriboti asmens privatų gyvenimą, būsto neliečiamumą, judėjimo laisvę, asociacijų ir susirinkimų laisvę. Šie apribojimai galėtų būti laikinai taikomi, jeigu būtų numatyti Seimo nutarime ar Respublikos Prezidento dekretu dėl karo padėties įvedimo ir tik tiek, kiek tai būtina valstybės gynybos ar kitoms gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms vykdyti.

Karo padėties įstatymo projekte (30 straipsnis) numatoma, kokios konkrečios valstybės valdžios institucijos ar pareigūnai yra atsakingi už atitinkamų įsipareigojimų pagal Ženevos konvencijas vykdymą: valstybės globėjos skyrimas, Tribunolo dėl asmens turimo karo belaisvio statuso suteikimo sudarymas, oficialaus informacijos biuro, Kapų registravimo tarnybos steigimas.

Atskirai paminėtina, kad siūlomu teisiniu reguliavimu siekiama įtvirtinti, kad fizinių ir juridinių asmenų, kitų organizacijų ir jų padalinių, išskyrus valstybės institucijas ir įstaigas, turtui dėl valstybės vykdytų ginkluotos gynybos veiksmų atsiradusi žala atlyginama atšaukus karo padėtį (31 straipsnis), o Lietuvos Respublika reikalauja iš atsakingos (atsakingų) valstybės (valstybių) agresija padarytos žalos atlyginimo (33 straipsnis). Taip pat pažymėtina, kad Karo padėties įstatymo projektu (32 straipsnis) siekiama įtvirtinti garantiją ginkluotųjų pajėgų nariams, taip pat žuvusių ginkluotųjų pajėgų narių šeimos nariams atšaukus karo padėtį gauti valstybės paramą, kurių konkretų dydį ir turinį, išmokėjimo ir skyrimo sąlygas ir tvarką nustatytų įstatymų leidėjas atšaukus karo padėtį.

Lietuvos Respublikos darbo kodekso pakeitimo įstatymo projekte numatoma galimybė mobilizaciją ir karo padėtį reglamentuojančiuose teisės aktuose nustatyti kitokias, negu nustato Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, darbo santykius reglamentuojančias normas, atsižvelgiant į tai, kad Karo padėties įstatymo projekte siūlomi nustatyti specialūs darbo santykių apribojimai.

Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymo pakeitimo įstatymo projektu (toliau – GGPAĮ projektas) panaikinama ginkluotųjų pajėgų sąvokos apibrėžtis, dubliuojanti Karo padėties įstatymo projekte (ir galiojančiame Karo padėties įstatyme) įtvirtintą. Be to GGPAĮ projekte specialių nuostatų, reglamentuojančių teismų sistemą, atsisakoma. Pastebėtina, kad GGPAĮ projekte siūlomos atsisakyti teismų sistemos nuostatos kelia jų konstitucingumo klausimą, atsižvelgiant į tai, kad jomis suteikiami įgaliojimai konstitucinei valdžios sistemai nepriklausančiam subjektui (Tautos pasipriešinimo vadovybei) steigti specialios kompetencijos teismus.

Visų pirma, paminėtina, kad **Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo pakeitimo įstatymo projekte** (toliau – KPI projektas), siekiant užtikrinti ginkluotųjų pajėgų narių, įskaitant narius su ginkluotųjų pajėgų poreikius atitinkančiomis kompetencijomis, reikiamą skaičių ir kartu suteikti teisę visiems asmenims atlikti tarnybą ginkluotosiose pajėgose ir prisidėti prie valstybės ginkluotos gynybos, numatoma, kad ginkluotųjų pajėgų vado sprendimu atlikti tarnybą gali būti leista ir atleistiems nuo karo prievolės Lietuvos Respublikos piliečiams (konkrečiai – perkeltiems į dimisiją, pagrindinio karinio parengtumo neįgijusiems ir 60 metų sulaukusiems), išreiškusiems raštu savo norą atlikti karo prievolę. Taip pat nustatomi atvejai, kada karo prievolinkams, įrašytiems į CMPR, tarnyba paskelbus mobilizaciją būtų neatidedama.

Paminėtina ir tai, kad pakoreguota nuostata, reglamentuojanti Lietuvos kariuomenės personalo rezervo karo prievolinkų šaukimą atlikti karo tarnybą, paskelbus visuotinę mobilizaciją, t. y. atsisakant imperatyvo šaukti absoliučiai visus Lietuvos kariuomenės personalo rezervo karo prievolinkus, paliekama laisvė pašaukti tiek minėtų karo prievolinkų, kiek yra reikalinga, atsižvelgiant į konkrečią situaciją ir Lietuvos kariuomenės (ginkluotųjų pajėgų) poreikius.

Taip pat nurodytina, kad KPI projekte siūloma įtvirtinti nuostatą, aiškiau apibrėžiančią Valstybės sienos apsaugos tarnyboje, Vadovybės apsaugos departamente ir Viešojo saugumo tarnyboje tarnaujančių statutinių valstybės tarnautojų ir Antrajame operatyvinių tarnybų departamente pagal žvalgybos pareigūno tarnybos sutartį tarnaujančių žvalgybos pareigūnų tarnybos paskelbus mobilizaciją atlikimo sąlygas: iki karo padėties įvedimo tarnybą paskelbus mobilizaciją jie atlieka minėtose institucijose, o, įvedus karo padėtį, gali būti perkelti ir į kitas ginkluotąsias pajėgas sudarančias institucijas.

Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo 6 straipsnyje nustatytą žvalgybos institucijų tikslą – stiprinti Lietuvos Respublikos nacionalinį saugumą, renkant informaciją apie rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes, pateikiant ją kitoms nacionalinį saugumą užtikrinančios institucijoms ir šalinant šiuos rizikos veiksnius, pavojus ir grėsmes, į Vyriausybės 2013 m. kovo 27 d. nutarimu Nr. 256 „Dėl valstybinių mobilizacinių užduočių valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms skyrimo“ paskirtą valstybinę mobilizacinę užduotį – pertvarkyti žvalgybos ir kontržvalgybos veiklą atsižvelgiant į mobilizacijos priežastis, taip pat į Karo padėties įstatymo projektą, kuriame numatyta, kad ginkluotųjų pajėgų vadas nustato VSD žvalgybos informacijos, reikalingos valstybės ginkluotai gynybai planuoti, organizuoti ir vykdyti, poreikius, dėl ko tikėtinas VSD vykdomų funkcijų apimčių padidėjimas ir siekiant užtikrinti minėtoms VSD funkcijoms vykdyti reikiamų žmogiškųjų išteklių išlaikymą, KPI projekte numatomas tarnybos paskelbus mobilizaciją atidėjimas VSD žvalgybos pareigūnams.

Kiti KPI projekte numatyti pakeitimai yra redakcinio pobūdžio.

Atsižvelgiant į tai, kad karo padėties metu ginkluotąsias pajėgas sudarančios institucijos ir kiti joms priskirti vienetai tampa krašto apsaugos sistemos dalimi, atitinkamai **Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo pakeitimo įstatymo projektu** (toliau – KASOKTĮ projektas) patikslinta krašto apsaugos sistemos struktūra.

KASOKTĮ projektu atliekamais pakeitimais su Karo padėties įstatymo projektu suderinamos nuostatos, nustatančios Lietuvos kariuomenės vado tapimą ginkluotųjų pajėgų vadu (atsisakoma skyrimo procedūrų).

KASOKTĮ projekte taip pat numatoma, kad Lietuvos kariuomenės vadas nustato visoms ginkluotąsias pajėgas sudarančioms institucijoms (įskaitant Lietuvos kariuomenę) privalomus reikalavimus dėl apsirūpinimo materialiniais ištekliais.

Taip pat paminėtina, kad KASOKTĮ projektu naikinama iki šiol buvusi teisinio reguliavimo spraga ir nustatomas terminas, kada karo prievolininkas įgyja kario statusą ir iki kada turi duoti kario priesaiką.

Pažymėtina, kad kiti KASOKTĮ projektu siūlomi pakeitimai yra redakcinio pobūdžio ir atliekami, siekiant suderinti KASOKTĮ ir Karo padėties įstatymo projekto nuostatas.

Lietuvos Respublikos laikino tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įstatymo pakeitimo įstatymo projektu (toliau – LTVSTĮ projektas) siūlomos nuostatos, numatančios laikino tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įvedimo pagrindus, kai savivaldybės taryba negali vykdyti savo įgaliojimų dėl aplinkybių, susijusių su karo padėties įvedimu, ar kai savivaldybės administracijos direktorius nevykdo Karo padėties įstatymo projekte jam nustatytų funkcijų ar jas vykdo neatsižvelgdamas į ginkluotųjų pajėgų poreikius ir savivaldybės tarybą, gavusį Karo padėties įstatymo projekte nurodytų subjektų siūlymą atleisti savivaldybės administracijos direktorių iš pareigų, jo neatleidžia. Įvedus laikiną tiesioginį valdymą anksčiau nurodytais pagrindais, savivaldybės tarybos ir tarybos narių įgaliojimai laikino tiesioginio valdymo laikotarpiu būtų sustabdomi. Paminėtina ir tai, kad tiesioginis valdymas, vadovaujantis siūlomomis LTVSTĮ projekto nuostatomis, anksčiau minėtais pagrindais galės būti įvedamas ilgesniam nei 6 mėn. laikotarpiui. Be to, papildomai LTVSTĮ projekte numatoma, kad tais atvejais, kai savivaldybės taryba negali vykdyti savo įgaliojimų dėl su karo padėties įvedimu susijusių aplinkybių, ne tik Seimo Valstybės valdymo ir savivaldybių, bet ir Nacionalinio saugumo ir gynybos komitetas teikia siūlymą įvesti laikiną tiesioginį valdymą savivaldybės teritorijoje, o kai laikinas tiesioginis valdymas įvedamas savivaldybės tarybai Vyriausybės ar jos įgalioto ginkluotųjų pajėgų vado siūlymu neatleidus savivaldybės administracijos direktoriaus iš pareigų, siūlymą įvesti laikiną tiesioginį valdymą savivaldybės teritorijoje Seimui teikia Vyriausybė. Atsižvelgiant į numatomą papildomą Seimo Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto funkciją, kartu teikiamas ir **Lietuvos Respublikos Seimo statuto pakeitimo projektas**. Siekiant užtikrinti kuo operatyvesnį finansinių išteklių sutelkimą (persikirstymą), Lietuvos Respublikos Seimo statuto pakeitimo projekte siūloma numatyti galimybę valstybės biudžeto projektą svarstyti ir priimti skubos ar ypatingos skubos tvarka, jeigu tai būtina nepaprastosios padėties įvedimo tikslams pasiekti ar valstybės gynybai, kitoms gyvybiškai svarbioms valstybės funkcijoms mobilizacijos ar karo padėties metu vykdyti.

Lietuvos Respublikos Lietuvos šaulių sąjungos įstatymo pakeitimo įstatymo projekte (toliau – LŠSĮ projektas) detalizuojamas šaulių vaidmuo vykdant valstybės gynybą: Lietuvos šaulių sąjungos (toliau – LŠS) koviniai būriai vykdo ginkluotos gynybos plane numatytas užduotis ginkluotųjų pajėgų sudėtyje, o šauliai, netarnaujantys LŠS koviniuose būriuose, teikia pagalbą savivaldybės administracijos direktoriui ar karo komendantui ir organizuoja bei vykdo pilietinį pasipriešinimą, taip pat gali sudaryti kovinius asmenų ir jų organizacijų ginkluoto pasipriešinimo vienetus, kurie priskiriami ginkluotosioms pajėgoms. Kiti LŠSĮ projekte siūlomi pakeitimai yra susiję su šaulių pareiga teikti pagalbą savivaldybės administracijos direktoriui ar karo komendantui vykdant savivaldybės administracijos direktoriui karo padėties metu pavestas funkcijas. Pažymėtina tai, kad šauliams, kurie nebus priskirti ginkluotosioms pajėgoms, numatomos pagalbinio pobūdžio funkcijos, nesusijusios su jėgos ar prievartos naudojimu, todėl jiems nėra numatomos specialios teisės, susijusios su ginklų naudojimu ar kitų prievartos priemonių taikymu (šias priemones šauliai galės taikyti bendrais pagrindais, kaip ir visi kiti Lietuvos Respublikos piliečiai – esant būtinajai ginčiai ar būtinajam reikalingumui). Paminėtina ir tai, kad tokių specialių teisių kaip ginklo naudojimas suteikimas karo sąlygomis padidintų riziką šauliams, vykdantiems tik pagalbinio pobūdžio funkcijas, būti palaikytiems kombatantais.

Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymo projekte, siekiant suderinti įstatymuose vartojamas sąvokas (sąvoka „krašto gynybos operatyvinė vadovybė“ nėra apibrėžta ir vartojama kituose įstatymuose), taip pat atsižvelgiant į tai, kad įsibrovimo į Lietuvos teritoriją ar Lietuvos oro erdvės pažeidimo atvejais kariuomenės ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos veiksmai yra reglamentuojami kituose įstatymuose (Karinės jėgos naudojimo statuto 9, 10 straipsniai), Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo priedėlio I dalies 7 skyriaus antrojo skirsnio keturioliktoji pastraipa yra pripažįstama netekusi galios. Kiti šiuo projektu daromi pakeitimai yra redakcinio pobūdžio ir susiję su formuluočių ir ginkluotųjų pajėgų sudėties tikslinimu.

Atkreiptinas dėmesys, kad, netekus Lietuvos Respublikos pilietybės, asmuo atleidžiamas iš valstybės tarnybos, išbraukiamas iš civilinio mobilizacinio personalo rezervo, nutraukiama profesinės karo tarnybos, kario savanorio ar aktyviojo rezervo sutartis, asmuo praranda pareigą atlikti karo prievolę ir tarnybą paskelbus mobilizaciją. Siekiant apriboti galimybę Lietuvos Respublikos piliečiams išvengti pareigos dalyvauti tiek ginkluotoje, tiek neginkluotoje valstybės gynyboje, **Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo pakeitimo įstatymo projekte** numatoma, kad į civilinio mobilizacinio personalo rezervą įrašytų ir karo prievolininkais esančių piliečių prašymai dėl Lietuvos Respublikos pilietybės atsisakymo paskelbus mobilizaciją negali būti nagrinėjami iki demobilizacijos paskelbimo.

Atsižvelgiant į tai, kad tardymo izoliatoriai yra skirti asmenims, kuriems taikoma kardomoji priemonė (suėmimas), ir tam tikrais atvejais nuteistiesiems laikyti, taip pat į tai, kad Karo padėties įstatymo projekte atsisakyta Karo padėties įstatymo nuostatos, numatančios iš užsienio valstybės, kuri yra karo padėtyje su Lietuva, atvykstančių sulaikytų asmenų laikymą tardymo izoliatoriuose, **Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo pakeitimo įstatymo projekte** atsisakoma šių asmenų laikymą tardymo izoliatoriuose reglamentuojančių nuostatų. Tokie asmenys, kaip ir kiti sulaikytieji, bus laikomi laikino sulaikymo patalpose ir, pasitvirtinus įtarimams dėl jų keliamos grėsmės valstybės saugumui, teisės aktų nustatyta tvarka bus atliekami tolesni procesiniai veiksmai ir taikomos kardamosios priemonės.

Taip pat atsižvelgiant į tai, kad ypatingomis valstybei sąlygomis gali nebūti galimybės teisės aktų projektus rengti Teisės aktų informacinėje sistemoje, **Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo pakeitimo įstatymo projektu** (toliau – TPI projektas) siekiama įteisinti galimybę nepaprastosios ir karo padėties metu minėtus teisėkūros veiksmus atlikti kitais prieinamais būdais ir priemonėmis. Kadangi egzistuoja tikimybė, jog priimti teisės aktai dėl minėtų analogiškų priežasčių negalės būti oficialiai skelbiami Teisės aktų registre, TPI projekte įteisinama galimybė nepaprastosios ir karo padėties metu teisės aktus skelbti visuomenės informavimo priemonėse. Tokiu pat būdu numatoma skelbti ir Konstitucinio Teismo nutarimus, sprendimus dėl Konstitucinio Teismo nutarimo išaiškinimo, Konstitucinio Teismo pirmininko pranešimus dėl ginčijamo akto galiojimo sustabdymo

ir sustabdyto akto galiojimo atnaujinimo, taip pat Lietuvos Aukščiausiojo Teismo ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo sprendimus, nutartis, nutarimus, taip pat visus įsiteisėjusius administracinių teismų sprendimus dėl norminių administracinių aktų teisėtumo. Siekiant užtikrinti kuo platesnį ir efektyvesnį visuomenės informavimą apie susiklosčiusias valstybės ir visuomenės saugumui itin reikšmingas aplinkybes, taip pat įtvirtinti teises prielaidas operatyviam sprendimų įsigaliojimui ir specialaus teisinio režimo aktyvinimui, TPĮ projekte numatoma, kad sprendimai dėl mobilizacijos ar demobilizacijos skelbimo, karo ar nepaprastosios padėties įvedimo ar atšaukimo privalo būti skelbiami Teisės aktų registre (jei jame skelbti įmanoma) ir visuomenės informavimo priemonėse, o įsigalioja nuo jų paskelbimo Teisės aktų registre ar visuomenės informavimo priemonėse, priklausomai nuo to, kur paskelbta anksčiau. Atskirai paminėtinas Prezidento dekretų dėl mobilizacijos paskelbimo ar karo padėties įvedimo įsigaliojimas – atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutarime pateiktą išaiškinimą (konstatuojamosios III dalies 3.8 punktas), numatoma, kad šie Prezidento dekretai įsigalioja nuo jų pasirašymo. Paminėtina ir tai, kad, atsižvelgiant į galimą poreikį užtikrinti ne tik sklandų teisės aktų priėmimą nepaprastosios ir karo padėties metu, bet ir užtikrinti greitą jų įsigaliojimą, TPĮ projekte siūlomas pakeitimas, leisiantis nepaprastosios ir karo padėties metu netaikyti Teisėkūros pagrindų įstatyme nustatytų specialių įsigaliojimų taisyklių mokesčių įstatymams, nustatantiems naujus mokesčius, naujus mokesčio tarifus, mokesčio lengvatas, sankcijas už mokesčių įstatymų pažeidimus arba iš esmės pakeičiantiems apmokestinimo tam tikru mokesčiu tvarką ar apmokestinimo teisinio reglamentavimo bei taikymo principus, ir teisės aktams, keičiantiems ar nustatantiems naują ūkio subjektų veiklos ar jos priežiūros teisinį reguliavimą. Kitaip tariant, šiems aktams bus taikomos bendros Teisėkūros pagrindų įstatyme numatytos teisės aktų įsigaliojimo taisyklės. Siekiant suderinti įstatymų nuostatas, atitinkama išimtis numatoma ir siūlomame ***Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo pakeitimo įstatymo projekte***.

Siekiant užtikrinti, kad savivaldybės administracijos direktorius tinkamai vykdytų jam Karo padėties įstatymo projekte numatytas papildomas funkcijas, ***Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo pakeitimo įstatymo projekte*** (toliau – VSĮ projektas) numatoma, kad savivaldybės administracijos direktorius, atleistas iš pareigų todėl, kad nevykdo Karo padėties įstatymo projekte jam numatytų papildomų karo padėties metu funkcijų ar jas vykdo neatsižvelgdamas į ginkluotųjų pajėgų poreikius, neturi teisės grįžti į iki paskyrimo eitas, o kai tokios galimybės nėra – į kitas tos pačios ar žemesnės kategorijos pareigas. Kiti pakeitimai atliekami siekiant Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo nuostatas suderinti su Lietuvos Respublikos laikino tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įstatymo pakeitimais.

Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo pakeitimo įstatymo projekte, siekiant suderinti įstatymų nuostatas, numatomi Antrojo operatyvinių tarnybų departamento tapimo ginkluotųjų pajėgų dalimi atvejai.

Kartu su Mobilizacijos įstatymo projektu ir Karo padėties įstatymo projektu yra teikiami ir ***Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso pakeitimo įstatymo projektas*** (toliau – ANK projektas) ir ***Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso pakeitimo įstatymo projektas*** (toliau – BK projektas), kuriuose numatoma atitinkamai administracinė arba baudžiamoji atsakomybė už Mobilizacijos įstatymo projekte ir Karo padėties įstatymo projekte numatytų įpareigojimų ir (ar) draudimų nevykdymą.

Atskirai paminėtina, kad BK projekte numatoma baudžiamoji atsakomybė Lietuvos Respublikos piliečiams, įrašytiems į civilinio mobilizacinio personalo rezervą ir vengiantiems vykdyti jiems numatytas funkcijas paskelbus mobilizaciją. Taip siekiama užtikrinti, kad ir neginkluotoje valstybės gynyboje dalyvaujantys asmenys atliks savo pareigas. Atsižvelgiant į tai, kad karo padėties metu visi ginkluotųjų pajėgų nariai įgyja tokias pat teises ir pareigas kaip ir kariai, BK projekte atitinkamai patikslinama kario sąvoka (į ją įtraukiant asmenis, kurie yra ginkluotųjų pajėgų nariai) – tokiu pakeitimu sukuriama teisinės prielaidos, leisiančios taikyti baudžiamąją atsakomybę už atitinkamas veikas, padarytas nusižengiant krašto apsaugos tarnybai, ne tik kariams, bet ir visiems ginkluotųjų pajėgų nariams.

ANK projekte nustatoma administracinė atsakomybė asmenims už: 1) nustatytų prekių ir

paslaugų kainų ar kainodaros taisyklių nesilaikymą karo padėties metu; 2) nurodymų užtikrinant privalomųjų užduočių atlikimą nevykdymą ar netinkamą vykdymą mobilizacijos ar karo padėties metu; 3) privalomųjų darbų ir privalomųjų užduočių nevykdymą ar netinkamą vykdymą mobilizacijos ar karo padėties metu; 4) reikalavimo užtikrinti ūkinės komercinės veiklos tęstinumą nevykdymą karo padėties metu; 5) neatvykimą į darbą, nebuvimą darbe, atsisakymą dirbti ar netinkamą funkcijų vykdymą mobilizacijos ar karo padėties metu; 6) karo prievolininkams mobilizacijos ar karo padėties metu taikomų judėjimo laisvės apribojimų pažeidimą. Nustatomi subjektai, pradedantys administracinių nusižengimų teiseną, atliekantys administracinių nusižengimų tyrimą ir surašantys administracinių nusižengimų protokolus dėl padarytų administracinių nusižengimų. Atkreiptinas dėmesys, kad ūkio subjektais vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 22 dalimi gali būti laikomi ir fiziniai asmenys (pvz., užsiimančios individualia veikla ar veikiančios pagal verslo liudijimus), atsižvelgiant į tai ir siekiant diferencijuoti administracinę atsakomybę pagal galinčią tekti finansinę naštą, ANK projekte tikslingai išskiriami asmenys ir juridinių asmenų vadovai.

Apibendrinant visa tai, kas išdėstyta, pažymėtina, kad įstatymų projektais siekiama sukurti teisinį reguliavimą, kuris leistų ne tik sklandžiai pereiti iš taikos į mobilizacijos ir karo metą, bet ir užtikrintų, kad teisės aktuose būtų įtvirtintos priemonės, būtinos efektyviai vykdyti ginkluotą ir neginkluotą valstybės gynybą, kitas gyvybiškai svarbias valstybės funkcijas, patenkinti svarbiausius valstybės ir visuomenės poreikius.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymų projektus toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas neatliekamas. Priėmus įstatymus neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimti įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Numatoma, kad priimti įstatymai neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymų įgyvendinimas tiesiogiai nesusijęs su verslo sąlygomis ir jo plėtra.

8. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Tam, kad Mobilizacijos įstatymo projektas ir Karo padėties įstatymo projektas būtų inkorporuoti į teisinę sistemą, kartu turi būti priimti šie įstatymų projektai:

1) Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekso 505 ir 589 straipsnių pakeitimo ir Kodekso papildymo 188², 505¹, 505², 517¹, 517², 517³ ir 560¹ straipsniais įstatymo projektas;

2) Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso XVI skyriaus pavadinimo, 330 straipsnio pakeitimo ir Kodekso papildymo 128¹ straipsniu įstatymo projektas;

3) Lietuvos Respublikos darbo kodekso 3 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas;

4) Lietuvos Respublikos ginkluotos gynybos ir pasipriešinimo agresijai įstatymo Nr. VIII-1856 2 ir 10 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;

5) Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo Nr. I-1593 3, 15, 25, 26, 29 ir 31 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;

6) Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo Nr. VIII-723 3, 12, 13, 14, 17, 21, 23 ir 67 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;

7) Lietuvos Respublikos laikino tiesioginio valdymo savivaldybės teritorijoje įstatymo Nr. I-830 2, 3 ir 5 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;

- 8) Lietuvos Respublikos Lietuvos šaulių sąjungos įstatymo Nr. VIII-375 3, 8, 9, 21 ir 34 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 20¹ ir 33¹ straipsniais įstatymo projektas;
- 9) Lietuvos Respublikos mokesčių administravimo įstatymo Nr. IX-2112 3 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas;
- 10) Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymo Nr. VIII-49 priedėlio 7, 8, 18 ir 19 skyrių pakeitimo įstatymo projektas;
- 11) Lietuvos Respublikos nepaprastosios padėties įstatymo Nr. IX-938 2, 9, 10 ir 28 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;
- 12) Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo Nr. XI-1196 25 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas;
- 13) Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo Nr. I-1175 7 ir 10 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;
- 14) Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo Nr. XI-2220 20 straipsnio pakeitimo ir Įstatymo papildymo ketvirtuoju¹ skirsniu įstatymo projektas;
- 15) Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo Nr. I-533 11, 19, 25 ir 29 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas;
- 16) Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo Nr. VIII-1861 27 straipsnio pakeitimo įstatymo projektas;
- 17) Lietuvos Respublikos Seimo statuto „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto Nr. I-399 63, 69, 172 ir 186² straipsnių pakeitimo“ projektas.

Paminėtina ir tai, kad siekiant įtvirtinti visų ginkluotųjų pajėgų narių atžvilgiu efektyviai taikytinas drausminę atsakomybę reglamentuojančias nuostatas, yra numatomi ir karių drausminę atsakomybę reglamentuojančių teisės aktų pakeitimai. Planuojama, kad šių teisės aktų pakeitimai bus parengti ir priimti iki 2021 m. sausio 1 d., t. y. kad šie pakeitimai įsigaliotų kartu su Mobilizacijos įstatymo, Karo padėties įstatymo ir lydimųjų įstatymų projektais.

Atsižvelgiant į tai, kad Seime yra svarstomi Lietuvos Respublikos vadovybės apsaugos įstatymo Nr. IX-1183 pakeitimo įstatymo projektas (Nr. XIIIP-4167) ir kt. kartu su juo teikiami įstatymų projektai, taip pat Lietuvos Respublikos karo prievolės įstatymo Nr. I-1593 2, 4, 5, 6, 6¹, 12, 15, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 29, 31, 35, 36, 41, 41¹ straipsnių ir IV skyriaus pavadinimo pakeitimo įstatymo projektas (Nr. XIIIP-3037) ir kt. kartu su juo teikiami įstatymų projektai, kuriais atliekami pakeitimai gali įtakoti ir Mobilizacijos įstatymo projekto, Karo padėties įstatymo projekto ir jų lydimųjų įstatymų projektų nuostatas, pastarosios turėtų būti peržiūrėtos ir, esant poreikiui, pakoreguotos svarstymo Seime metu.

Pažymėtina, kad teikiamais projektais sprendžiami esminiai klausimai, būtini efektyviai ginkluotai ir neginkluotai valstybės gynybai užtikrinti. Papildomai Vyriausybė ir jos įgalios institucijos iki teikiamų įstatymų įsigaliojimo, atsižvelgdamos į šiais įstatymais atliekamus pakeitimus, įvertindamos tai, kad karo padėtis gali turėti įtakos įvairių sričių santykiams, kurių ypatumams reglamentuoti taip pat gali būti reikalingas specialus teisinis reguliavimas, pagal kompetenciją turėtų peržiūrėti galiojantį teisinį reguliavimą ir, įvertinusios poreikį, parengti ir priimti kitus būtinus įstatymus ar jų pakeitimus.

9. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Projektuose vartojamos naujos sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

10. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos

konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir yra suderinti su Europos Sąjungos teisės aktais.

11. Įstatymams įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai – kas ir kada juos turėtų priimti

Iki Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatymo Nr. I-1623 pakeitimo įstatymo įsigaliojimo dienos:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybė turės priimti:

1.1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 5 d. nutarimo Nr. 833 „Dėl Radioaktyviųjų medžiagų rekvizicijos ir (ar) laikinojo paėmimo, saugojimo, grąžinimo ir atlyginimo už jų rekviziciją ir (ar) laikinąjį paėmimą tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimą;

1.2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. vasario 12 d. nutarimo Nr. 141 „Dėl Transporto priemonių, kito kilnojamojo ar nekilnojamojo turto rekvizicijos ir (ar) laikinojo paėmimo, laikinai paimto turto grąžinimo ir atlyginimo už rekvizuotą ir (ar) laikinai paimtą turtą tvarkos aprašo, Ginklų, šaudmenų ir sprogmenų rekvizicijos ir (ar) laikinojo paėmimo, saugojimo, grąžinimo ir atlyginimo už jų rekviziciją ir (ar) laikinąjį paėmimą tvarkos aprašo ir Nuodingųjų ir psichiką veikiančių (narkotinių, psichotropinių) medžiagų rekvizicijos ir (ar) laikinojo paėmimo, saugojimo, grąžinimo ir atlyginimo už jų rekviziciją ir (ar) laikinąjį paėmimą tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimą;

1.3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 27 d. nutarimo Nr. 769 „Dėl Atlyginimo už privalomuosius darbus, atliktus paskelbus mobilizaciją, tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimą;

1.4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą, nustatantį priimančiosios šalies paramos teikimo organizavimo tvarką;

1.5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. birželio 6 d. nutarimo Nr. 674 „Dėl Civilinio mobilizacinio personalo rezervo sudarymo, apskaitos ir panaudojimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimą;

1.6. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. sausio 25 d. nutarimo Nr. 98 „Dėl Priimančiosios šalies paramos teikimo užduočių valstybės ir savivaldybių institucijoms ar įstaigoms aprašo patvirtinimo“ pakeitimą;

1.7. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. kovo 27 d. nutarimo Nr. 256 „Dėl valstybinių mobilizacinių užduočių valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms skyrimo“ pakeitimą;

1.8. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą, patvirtinantį Valstybės mobilizacijos operacijų centro sudėtį ir nuostatus;

1.9. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą, patvirtinantį Mobilizacijos sistemos subjektais esančių valstybės institucijų ir įstaigų, turinčių teisę mobilizacijos metu gauti mobilizacijos sistemos uždaviniams įgyvendinti reikalingų piniginių lėšų gryniaisiais pinigais iš valstybės išdo sąskaitos, sąrašą;

1.10. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. gruodžio 28 d. nutarimo Nr. 1541 „Dėl Jungtinio priimančiosios šalies paramos koordinavimo komiteto sudarymo ir jo nuostatų patvirtinimo“ pakeitimą;

1.11. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimą, pripažįstantį netekusiu galios Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. liepos 18 d. nutarimą Nr. 879 „Dėl Mobilizacijos planų rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo“;

1.12. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1994 m. rugpjūčio 11 d. nutarimo Nr. 728 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės darbo reglamento patvirtinimo“ pakeitimą;

1.13. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. balandžio 3 d. nutarimo Nr. 280 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymą ir Lietuvos Respublikos pilietybės dokumentų rengimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimą.

2. Iki 2021 m. gruodžio 31 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija turės priimti Valstybės mobilizacinių galimybių katalogo sudarymo ir jame kaupiamos informacijos

teikimo mobilizacijos sistemos subjektams ir kitiems subjektams, kuriems tokia informacija teikiama pagal tarptautinius įsipareigojimus, tvarką.

3. Krašto apsaugos ministras turės priimti:

3.1. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2012 m. sausio 31 d. įsakymo Nr. V-94 „Dėl Priimančiosios šalies paramos mokymo, kuriame dalyvauja profesinės karo tarnybos, aktyviojo rezervo ir rezervo kariai ir (ar) į civilinį mobilizacinio personalo rezervą įrašyti asmenys, tvarkos aprašo tvirtinimo“ pakeitimą;

3.2. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2012 m. rugsėjo 13 d. įsakymo Nr. V-1007 „Dėl Priimančiosios šalies paramos teikimo užduočių atlikimo krašto apsaugos sistemoje tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimą;

3.3. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2012 m. rugsėjo 4 d. įsakymo Nr. V-974 „Dėl Priimančiosios šalies paramos valdymo grupės darbo reglamento patvirtinimo“ pakeitimą;

3.4. Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro įsakymą „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministro 2011 m. rugsėjo 19 d. įsakymo Nr. V-1066 „Dėl Priimančiosios šalies paramos galimybių katalogo rengimo tvarkos nustatymo“ pripažinimo netekusiu galios“ (iki 2021 m. gruodžio 31 d.);

3.5. Krašto apsaugos ministro įsakymą, patvirtinantį Tipinius civilinės mobilizacijos institucijos mobilizacijos operacijų centro nuostatus;

3.6. Krašto apsaugos ministro įsakymą, nustatantį mobilizacijos planų rengimo tvarką.

4. Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie Krašto apsaugos ministerijos direktorius turės priimti:

4.1. Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie Krašto apsaugos ministerijos direktoriaus 2015 m. gegužės 22 d. įsakymo Nr. V-81 „Dėl Civilinės mobilizacijos institucijos mobilizacijos plano rengimo metodinių nurodymų patvirtinimo“ pakeitimą;

4.2. Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie Krašto apsaugos ministerijos direktoriaus 2015 m. vasario 12 d. įsakymo Nr. V-15 „Dėl Savivaldybės mobilizacijos plano rengimo metodinių nurodymų patvirtinimo“ pakeitimą;

4.3. Mobilizacijos departamento prie Krašto apsaugos ministerijos direktoriaus 2013 m. birželio 21 d. įsakymo Nr. V-31 „Dėl Pasirengimo mobilizacijai ir priimančiosios šalies paramai teikti patikrinimų tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimą;

4.4. Mobilizacijos ir pilietinio pasipriešinimo departamento prie Krašto apsaugos ministerijos direktoriaus 2018 m. balandžio 4 d. įsakymo Nr. V-83 „Dėl Į civilinį mobilizacinio personalo rezervą įrašytų asmenų mobilizacinio ir priimančiosios šalies paramos mokymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimą.

Atsižvelgiant į tai, kad Karo padėties įstatymo projektu reguliuojami įvairių sričių teisiniai santykiai, Vyriausybė ir jos įgalios institucijos iki Karo padėties įstatymo Nr. VIII-1721 pakeitimo įstatymo įsigaliojimo turėtų peržiūrėti galiojantį teisinį reguliavimą ir priimti šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Mobilizacijos įstatymo projektu siūlomoms naujoms teisinio reguliavimo priemonėms įgyvendinti papildomų lėšų neprireiks. Mobilizacijos įstatymo nuostatos dėl mobilizacijos sistemos finansavimo iš esmės lieka nepasikeitusios, t. y. numatomas mobilizacijos sistemos uždavinių finansavimas iš valstybės biudžeto. Siekiant užtikrinti, kad CMI paskelbus mobilizaciją ir (ar) teikiant priimančiosios šalies paramą būtų pasirengusios vykdyti Vyriausybės paskirtas valstybines mobilizacines ir (ar) priimančiosios šalies paramos teikimo užduotis, Mobilizacijos įstatymas papildomas nuostata, įpareigojančia CMI planuoti lėšas, reikalingas pasirengti mobilizacijai vykdyti ir priimančiosios šalies paramai teikti. Mobilizacinėms reikmėms skiriamų asignavimų poreikis priklausys nuo kiekvienai CMI Vyriausybės paskirtų valstybinių mobilizacinių ir (ar) priimančiosios šalies paramos teikimo užduočių. Valstybės biudžeto lėšos, reikalingos Vyriausybės paskirtų

valstybinių mobilizacinių ir (ar) priimančiosios šalies paramos teikimo užduočių vykdymui užtikrinti, turėtų būti planuojamos ir naudojamos laikantis bendrų teisės aktais nustatytų biudžeto rengimo, tvirtinimo ir vykdymo procedūrų, esant poreikiui, persikirstant CMI skiriamus asignavimus, kad būtų užtikrintas tinkamas mobilizacinių poreikių finansavimas. Mobilizacijos įstatymas taip pat papildomas nuostatomis dėl CMI pavaldžių subjektų finansavimo iš CMI skiriamų valstybės biudžeto asignavimų, todėl CMI asignavimų valdytojai privalo užtikrinti, kad lėšos jų vadovaujamų ir pavaldžių biudžetinių įstaigų ar kitų pavaldžių subjektų valstybinių mobilizacinių ir (ar) priimančiosios šalies paramos teikimo užduočių vykdymui užtikrinti būtų planuojamos ir naudojamos atsižvelgiant į Vyriausybės paskirtas užduotis. Paminėtina ir tai, kad paskelbus mobilizaciją CMI, atsižvelgdamos į Mobilizacijos įstatyme įtvirtintą veiklos pertvarkymo principą, turėtų persitvarkyti tiek struktūriškai, tiek funkciškai, t. y. savo veiklą turėtų orientuoti į valstybinių mobilizacinių, priimančiosios šalies paramos teikimo užduočių vykdymą ir atitinkamai perplanuoti/persikirstyti turimus asignavimus, prioritetą teikdamos minėtų užduočių vykdymo užtikrinimui. Esant poreikiui, tiek galiojančiame Mobilizacijos ir priimančiosios šalies paramos įstatyme, tiek Mobilizacijos įstatymo projekte yra numatyta galimybė panaudoti valstybės rezervą (taip pat ir valstybės rezervo lėšas).

Taip pat pažymėtina tai, kad dalis įstatymų projektuose siūlomų nustatyti priemonių būtų taikomos tik paskelbus mobilizaciją ar įvedus karo padėtį, be to, jų taikymo apimtis priklausytų nuo valstybės gynybos ir kitų gyvybiškai svarbių poreikių, socialinių, ekonominių ir kitų aplinkybių, todėl iš anksto prognozuoti, kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų reikės, nėra įmanoma.

13. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant įstatymų projektus specialistų vertinimų ir išvadų negauta.

14. Reikšminiai įstatymų projektų žodžiai

Reikšminiai įstatymų projektų žodžiai: „mobilizacija“, „priimančiosios šalies parama“, „mobilizacijos valdymas“, „mobilizacijos planas“, „mobilizaciniai ištekliai“, „civilinė mobilizacijos institucija“, „mobilizacijos sistemos subjektas“, „mobilizacinis ūkio subjektas“, „civilinio mobilizacinio personalo rezervas“, „valstybinė mobilizacinė užduotis“, „priimančiosios šalies paramos teikimo užduotis“, „mobilizaciniai mokymai“, „priimančiosios šalies paramos mokymai“, „mobilizacinis nurodymas“, „mobilizacijos operacijų centras“, „Valstybės mobilizacinių galimybių katalogas“, „turto rekvizicija“, „laikinasis turto paėmimas“, „ginkluotosios pajėgos“, „nepaprastoji padėtis“, „karo padėtis“, „ginkluotųjų pajėgų narys“, „ginkluotųjų pajėgų vadas“, „tarnyba paskelbus mobilizaciją“, „karo prievolė“, „valstybės rezervas“, „ginkluota gynyba“.

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2018 m. spalio 31 d. nutarimu Nr. 1094 „Dėl Lietuvos Respublikos karo padėties konstitucinio įstatymo projekto ir kitų kartu teikiamų įstatymų pakeitimo įstatymų projektų pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ buvo pritarusi Lietuvos Respublikos karo padėties konstitucinio įstatymo projekto (registracijos Seime Nr. XIIIP-2875) (toliau – Projektas Nr. XIIIP-2875) ir kitų kartu teikiamų įstatymų pakeitimo įstatymų projektų pateikimui Lietuvos Respublikos Seimui. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamento 2018 m. gruodžio 3 d. išvadoje Nr. XIIIP-2875, taip pat Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto 2019 m. vasario 8 d. išvadoje Nr. 102-P-09 buvo pateikta pozicija dėl kai kurių Projekto Nr. XIIIP-2875 nuostatų (kuriais buvo siūloma suteikti įgaliojimus Vyriausybei persikirstyti valstybės biudžeto asignavimus tarp asignavimų valdytojų, o finansų ministrui – nustatyti supaprastintas valstybės biudžeto asignavimų paskirstymo ir naudojimo, buhalterinės apskaitos organizavimo ir kontrolės procedūras) galimo prieštaravimo Konstitucijai. Pažymėtina, kad teikiamame Karo padėties įstatymo projekte šios pastabos yra įvertintos ir atlikti atitinkami patikslinimai (atsisakyta galimai Konstitucijai prieštaraujančių nuostatų dėl valstybės biudžeto asignavimų persikirstymo ir supaprastintų valstybės biudžeto asignavimų tvarkymo procedūrų, atsisakyta konstitucinio įstatymo statuso suteikimo Karo

padėties įstatymui, atlikti kiti tikslinamojo, juridinės technikos pobūdžio taisymai), o Projekto Nr. XIIIIP-2875 ir kitų kartu su juo teiktų įstatymų pakeitimo įstatymų projektų siūloma toliau nesvarstyti ir juos atsiimti.

Lietuvos Respublikos
vidaus reikalų ministrė

Rita Tamašuniene

Krašto apsaugos viceministras

Vytautas Umbrasas